

Els parlars de frontera: la zona de transició entre el tortosí i el lleidatà

L'estudi dels territoris de frontera sempre és atractiu per als lingüistes i, especialment, per als dialectòlegs. No és moment, ara, d'estendre'ns a enumerar tots els treballs que s'han dedicat a investigar els diferents parlars fronterers, però és evident que són llocs privilegiats d'estudi.

En el cas del català, dins del bloc occidental, la frontera entre el català nord-occidental i el català sud-occidental o valencià és més que coneguda i, dins de cada dialecte, s'han establert amb força claredat els diferents subdialectes. Recentment, Esteve Valls (2013, p. 521-533) s'ha aproximat a la frontera lingüística de les Terres de l'Ebre des del vessant dialectomètric, en el seu treball «L'excel·lència de la cruïlla catalanoaragonesa a les Terres de l'Ebre: un cas de dissidència respecte a les dinàmiques evolutives dels parlars nord-occidentals». Efectivament, la intersecció entre les terres aragoneses i les catalanes, a l'oest, ha centrat l'atenció de molts filòlegs i, al sud, els territoris de damunt i de davall del riu de la Sénia també han estat molt festejats. Els que no han gaudit d'una atenció tan especial són els parlars que es troben al límit subdialectal entre el tortosí i el lleidatà, segurament, en part, per la manca d'una definició clara i consensuada del que és (si hi és) el subdialecte lleidatà.

El treball que el lector té ara a les mans vol fixar l'atenció justament en aquest límit, bé que succintament (mapa 1). Per dur a terme l'estudi, s'ha partit de dos investigacions de la mateixa autora realitzades els anys 2000 i 2003, la primera com a autoria única (l'elaboració de la tesi doctoral, que, dirigida pel doctor Pere Navarro, va ser un estudi geolingüístic sobre els parlars de la Ribera d'Ebre, llegida a la Universitat Rovira i Virgili l'any 2005 i publicada posteriorment (Cubells, 2009) per la Diputació de Tarragona) i la segona, en coautoria amb Jordi Satorra, publi-

cada molt parcialment a les *Actes del II Congrés d'Història d'Alcanar* (Cubells i Satorra, 2003).¹

Com afirmen Navarro i Pradilla (1999, p. 61), «amb el nom de *tortosí* són designats els parlars catalans que s'estenen aproximadament pels territoris que configuren l'actual diòcesi de Tortosa». La majoria dels autors convergeixen en la consideració del tortosí com un conjunt de parlars de transició que comparteix característiques del català nord-occidental i del català valencià.

El terme *lleidatà*, d'un ús menys freqüent i molt més controvertit, serveix per designar el subdialecte nord-occidental que es caracteritza justament per l'absència d'uns trets marcats (que serien els que defineixen els altres tres subdialectes: ribagorçà, pallarès i tortosí, com indica Turull (1990, p. 201)). Inclou, segons la majoria dels estudiosos, les comarques del Segrià, el Pla d'Urgell i bona part de les Garrigues, l'Urgell, la Noguera i el Baix Cinca.

Tant en un subdialecte com en l'altre la controvèrsia més marcada en tots els treballs dialectològics consultats és l'establiment dels seus límits,² atès que la frontera entre l'un i l'altre varia segons els trets lingüístics que es prenguin en consideració. En aquest sentit, com recorden Navarro i Pradilla (1999, p. 63), s'hauria de posar molta cura a l'hora de fixar la jerarquia de les isoglosses que definirien el tortosí (i, en el mateix sentit, les que definirien el lleidatà).

Aquest treball, partint d'aquest *estat de la qüestió*, se centra, com he dit més amunt, en els parlars més septentrionals de la Ribera d'Ebre i en la seua definició dialectal. Però és evident, i postulat reiteradament pels estudiosos de la disciplina dialectològica, que és essencial tindre present l'entorn geolingüístic de l'espai que es pren com a marc d'estudi; és per això que l'anàlisi s'ha ampliat als municipis limítrofs de les comarques de les Garrigues, el Priorat, el Segrià i el Baix Cinca. L'objectiu és fixar-nos en els parlars que es troben al límit entre el tortosí i el lleidatà. Per fer-ho, s'han analitzat alguns dels trets definidors dels dos subdialectes i, posteriorment, se n'han cartografiat els resul-

1. Agraïxo al doctor Pere Navarro la lectura atenta que ha realitzat d'aquest article, i els comentaris i suggeriments donats.

2. No és ara el moment de fer un repàs exhaustiu dels diversos treballs que participen en la disquisició teòrica sobre els límits tant d'un subdialecte com de l'altre, però és important assenyalar la posició de Lluís Gimeno, el qual considera el tortosí un dialecte més dins del català occidental, i també la de Ramon Sistac, que defensa la inexistència d'un subdialecte tortosí. A banda d'aquest debat, la consideració del terme *lleidatà* ha generat també molta literatura. Els treballs que hem consultat sobre la delimitació subdialectal en qüestió són Agustí (ed., 1996), Alcover (1902, 1908a i 1908b), Alegre (1991), Aragonès (1997), Badia (1984 [1951]), Barnils (1913 i 1919), Buj (2002), Casanovas i Creus (1999), Colomina (1999), Coromines (1954), GEC (2000 [1978]), Gili Gaya (1932), Gimeno (1982, 1986, 1991, 1992, 1994 i 1997), Griera (1920 i 1921), Massip (1989), Moll (1991 [1952]), Navarro (1996, 1999 i 2005), Navarro i Pradilla (1999), Porredon (1992), Recasens (1990 i 1996 [1991]), Satorra (2000 i 2003), Sistac (1990 i 1998), Solans (1990 i 1996), Turull (1990), Veny (1984, 1991 i 1998) i Viaplana (1985 i 1999).

tats i s'han intentat delimitar quins són els trets qualitativament més importants.

En les investigacions prèvies a aquesta comunicació que han estat indicades a l'inici es constata que, malgrat que el límit entre el tortosí i el lleidatà s'ha fet coincidir sovint amb l'actual divisió provincial, en realitat la delimitació entre els dos subdialectes és molt més difícil, i que la zona escollida (la Ribera d'Ebre especialment, però també la resta de municipis enquestats de les comarques que hi limiten pel nord) presenta una confluència de trets tant d'una varietat com de l'altra molt més gran del que hom creu.

Les conclusions de la tesi doctoral de qui us parla ja advertien el següent:

A la frontera natural del Pas de l'Ase s'hi acumula un feix considerable d'isoglosses que separen els parlars del nord i els del sud de la Ribera d'Ebre i permet agrupar-los en dos parts:

— zona nord: Faió,³ Riba-roja, Flix, la Palma, Vinebre, la Torre, Ascó;

— zona sud: Garcia, Móra la Nova, Móra d'Ebre, Benissanet, Miravet, Ginestar, Rasquera, Tivissa, Darmós, la Serra d'Almos. (Cubells, 2009, p. 471)

[...] Les poblacions del nord, tal com s'ha pogut comprovar, presenten moltes més solucions pròpies del lleidatà; les localitats situades al sud, en canvi, agrupen més trets característics del tortosí. [...] A part, pot establir-se encara una subdivisió, dins de la zona nord, que deixaria formant part d'un subgrup propi el municipi de la Palma, atès que és, de tots, el parlar que més trets comparteix amb el subdialecte lleidatà. També dins de la zona sud, els municipis de Darmós, la Serra d'Almos i, en algunes ocasions, Tivissa, formen un subgrup propi, amb trets compartits amb els parlars del Priorat i el bloc oriental del català. Tenint en compte la morfologia i el lèxic, també els parlars de Benissanet, Miravet, Ginestar i Rasquera, acompanyats a voltes per Tivissa, conformarien un subgrup, amb més característiques tortosines que la resta. (Cubells, 2009, p. 476)

En el treball realitzat conjuntament amb Jordi Satorra, es van enquestar les poblacions següents:⁴

— Àrea de Lleida: Mequinensa (Baix Cinca); Almatret, Maials i Llardecans (Segrià); la Granadella, Bovera, Bellaguarda, Juncosa i la Pobla de Cérvoles (les Garrigues).

3. Tot i ser administrativament aragonesa, està molt vinculada a les terres catalanes, tant per la seua geografia com per l'idioma. Aquests criteris són els aplicats per la *Gran geografia comarcal de Catalunya* (1993) i per la *Guia de la Ribera d'Ebre* (Biarnés i Cid, 1984), les quals també inclouen aquesta localitat aragonesa dins de la comarca.

4. Inclouem Mequinensa a l'àrea de Lleida i Faió a la de Tarragona per motius pràctics, tot i que pròpiament pertanyen a la de Saragossa.

— Àrea de Tarragona: Ulldemolins, Margalef de Montsant i la Bisbal de Falset (Priorat); la Palma d'Ebre, Flix, Riba-roja d'Ebre i Faió (Ribera d'Ebre).

1. METODOLOGIA: EL RECULL DE MATERIAL, L'ENQUESTA, ELS ENQUESTADORS I ELS ENQUESTATS

La metodologia emprada tant en un treball com en l'altre és la pròpia dels treballs geolingüístics: l'enquesta semidirigida basada en un qüestionari lingüístic, combinant-la amb el mètode indirecte d'interrogació. En ambdós estudis es van enquestar informants de tots dos sexes, nascuts a les localitats objecte d'estudi i amb els pares i el cònjuge, si era el cas, també de la localitat. Tots els informants presentaven un nivell d'instrucció primària i la majoria es dedicaven a les feines del camp o a les feines de casa. La mitjana d'edat seleccionada va ser de seixanta anys en amunt.⁵ El material lingüístic es va recollir entre la tardor de l'any 2000 i la primavera de 2001; posteriorment, els anys 2003 i 2004 s'hi van fer algunes altres incursions.

S'han tingut en compte aquells trets d'interès fonètic, morfosintàctic i lèxic que permeten destriar les característiques més pròpies del subdialecte tortosí o del lleidatà.⁶ Per tant, característiques essencials en descripcions lingüístiques monogràfiques, com ara el manteniment o no de les vocals palatals i la medial en posició àtona, es consideren, per als objectius proposats, no pertinents. En tots els casos, es va realitzar una transcripció fonètica de les respostes *in situ* i es va enregistrar magnetofònicament el material lingüístic.

2. ANÀLISI DELS TRETS LINGÜÍSTICS CONSIDERATS

2.1. Nivell fonètic

2.1.1. Vocalisme tònic

a) La vocal palatal tònica del verb *veure* presenta dos articulacions diferents: v[é]ure —solució pròpia dels parlars tortosins juntament amb *vore*— a Mequinensa, Faió i tots els parlars de la Ribera d'Ebre, a excepció de la Palma i Ginestar;⁷

5. S'ha optat per informants d'aquestes característiques perquè l'objectiu de la recerca requeria contactar amb parlants que conservessin les característiques lingüístiques de la zona en el màxim grau de puresa.

6. Es dona per descomptat que comparteixen tots aquells trets que són propis del català occidental o que són presents en la totalitat de subdialectes nord-occidentals.

7. El parlar de Ginestar es caracteritza perquè articula [ɛ] la vocal procedent de *ĩ* i *ē* tòniques llatines; per això articula semioberta aquesta vocal, però també la del verb *beure*.

i v[é]ure, solució lleidatana, a les localitats enquestades del Segrià, les Garrigues, el Priorat i la Palma d'Ebre i Ginestar, a la Ribera (mapa 2).

El lleidatà es caracteritza per diferenciar fonèticament els infinitius de *veure* i *beure* (Sistac, 1998, p. 64). Aquesta oposició és la que trobem a les localitats del Segrià, les Garrigues, el Priorat i la Palma d'Ebre, a la Ribera.

b) El resultat de *ĩ* i *ē* llatines és, com en tot el català occidental, [e] a Mequinensa, Faió, la Bisbal de Falset, Bellaguarda, Juncosa, Bovera, Maials, Almatret i tots els parlars de la Ribera excepte Ginestar. A Margalef, Ulldemolins, la Pobla de Cérvoles i Ginestar, però, el resultat és el propi del bloc oriental, [ɛ]⁸ (mapa 3).

c) Pel que fa al resultat de la *ĕ* del llatí vulgar en el cas mot *vell* < *vĕtulu*, presenta una divergència respecte de les regles evolutives generals, i s'articula, doncs, semioberta ([é]), a les localitats de Mequinensa, Faió, Almatret, Llardecans, Bovera, la Granadella, Juncosa; [ê] a la resta; ambdós articulacions a Maials i a Bellaguarda (mapa 4).⁹

d) En els mots *dos*¹⁰ i *por* la vocal velar procedent de *ō*, que va donar una [ó] en llatí vulgar, té un resultat diferent: no resisteixen a la tendència d'obertura a Mequinensa, Faió, Almatret, Maials, Llardecans (en el cas de *por* s'hi afegirien la Granadella i Riba-roja):

por < *PAUōRE*: [ɔ] a Mequinensa, Almatret, Llardecans, la Granadella, Faió i Riba-roja; [ó] a la resta (amb articulació de la vibrant final a Flix); ambdós solucions a Maials (mapa 5).

dos < *DŭōS*: [ɔ] a Mequinensa, Almatret, Llardecans i Faió; [ó] a la resta; ambdós solucions a Maials (mapa 6).

e) En el mot *estisores* el resultat de la vocal tònica és el següent:

estisores < *TONSōRIAS*: [ó] a Margalef i Ulldemolins i tota la Ribera d'Ebre menys Faió, Flix, Riba-roja i la Palma; [ó] a la resta (mapa 7).

f) Comentari a part mereix l'adverbi *com*; Coromines (DECat, vol. III, p. 846)

8. Pere Navarro (1999, p. 103) ressegueix la isoglossa d'aquest tret fonètic a les comarques de la Ribera d'Ebre, el Priorat, el Baix Camp i la Conca de Barberà; Jordi Satorra (2000) l'estudia a les comarques de l'Urgell i les Garrigues.

9. Coromines (DECat, vol. IX, p. 85) delimita a bastament l'extensió geogràfica d'aquest fenomen i el situa en el conjunt ribagorçanopallares, tot indicant que s'estén fins a Fraga, i d'allí cap a l'est fins a Castellldans, i pel sud-est a Almatret. Joan Veny (1998, p. 91) ja assenyala aquesta doble articulació en aquest terme, quan explica que «d'altra banda, la *ɛ* llatvg. sol mantenir-se oberta en les mateixes condicions que el català oriental: *terra, hivern, deu*, etc. Entre altres divergències d'evolució que afecten mots isolats, recordem *dos, dos, vell, vell...*». Sistac (1993, p. 42) apunta que és la solució general en català nord-occidental; caldria afegir potser que no és pròpia del subdialecte tortosí.

10. Tot i que la pronúncia amb [ɔ] en el cas de *dos* s'accepta com la general en lleidatà, Casanovas i Creus (1999, p. 87) assenyalen que Gili Gaya la donava com a única, però que estudis exploratoris posteriors indiquen que la pronunciació en [o] és la més freqüent a Lleida ciutat i que en els pobles del voltant sembla predominar l'articulació semioberta.

indica que la pronúncia [ɔ] és la general al Principat —parlars orientals i occidentals (tot i que en tortosí la vocal s'articula semitancada)— i que la pronúncia amb velar semitancada és la general en valencià i ribagorçà. Malgrat l'opinió de Coromines, l'articulació en [ó] és la més general en català occidental en els parlars de transició, segons Sistac (1993, p. 56), i l'adverbi és normalment amb [ó] al Segrià, la Noguera, la Llitera i la Ribagorça, i també a gran part del País Valencià:

com <QUMŌDO: [ɔ] a la Palma, Bovera, la Bisbal, Ulldemolins i Margalef; [ó] a la resta (mapa 8).

2.1.2. Vocalisme àton

La vocal medial /a/ en posició final absoluta presenta tres solucions diferents: [a] a Mequinensa, Riba-roja, Flix, Ascó, Darmós, Rasquera, la Serra, la Torre, Vinebre; [ɒ] a Faió, Garcia, Miravet, Tivissa i la Pobla de Cérvoles, i [ɛ] a Almatret, Maials, Llardecans, la Granadella, Bovera, Bellaguarda, Juncosa, la Bisbal, Ulldemolins, Benissanet, Ginestar, Móra d'Ebre, Móra la Nova i la Palma. A Margalef la gent més gran encara manté la prepalatal, però les generacions joves articulen una medial oberta (mapa 9).¹¹

2.1.3. Consonantisme

a) La prepalatal intervocàlica procedent dels grups llatins -DJ- i -J- (*pitjor*, *mitges*) presenta dos resultats, [ʒ] i [dʒ] (mapa 10):¹²

— *pi[ʒ]or* a Faió, Riba-roja, Flix, Vinebre, Ascó, Móra d'Ebre, Benissanet, Miravet, Ginestar, Rasquera; *pi[dʒ]or* a la Palma, la Torre, Garcia, Móra la Nova, Darmós, la Serra, Tivissa, Mequinensa, Maials, Llardecans, la Granadella, Bovera, Bellaguarda, Juncosa, la Pobla, Ulldemolins, Margalef, la Bisbal; les dos articulacions a Almatret.

— *mi[ʒ]es* a Riba-roja, Flix, Ascó, Vinebre, Móra d'Ebre, Benissanet, Miravet, Ginestar, Rasquera; *mi[dʒ]es* a la resta de localitats.

b) Quan la consonant fricativa es troba en posició inicial de mot, però va precedida d'una paraula que acaba en vocal, per fonètica sintàctica es manté l'articu-

11. L'articulació de la vocal posttònica com a palatal semioberta Alegre (1991, p. 175) la ubica a les comarques del Segrià, la Noguera, les Garrigues i a la població de Fraga. Tot i que tradicionalment s'ha considerat una característica pròpia dels parlars lleidatans (Sistac, 1998, p. 64; Turull, 1990, p. 202; Casanovas i Creus, 1999, p. 87), caldria afegir a les comarques assenyalades per Alegre part del Priorat, la Ribera d'Ebre i la Terra Alta (Navarro, 1996, vol. I, p. 46; 2000a, p. 21) i també, amb vacil·lació, la comarca del Montsià (Buj, 1998).

12. Gimeno (1991, p. 173 i 184) indica que la solució fricativa és la pròpia del tortosí meridional i que s'observa una tendència a l'articulació fricativa en tortosí comú.

lació fricativa a totes les poblacions enquestades de les Garrigues, del Priorat, del Segrià (excepte Mequinensa i Maials) i als pobles riberencs del nord del Pas de l'Ase, tot i que a Ascó (igual com a Darmós, la Serra i Tivissa, del sud) alternen les dos solucions (mapa 11).¹³

c) *séquia*:¹⁴ [kj] a Mequinensa, Faió, Ulldemolins, la Pobla i tots els pobles de la Ribera situats al sud del Pas de l'Ase; [g:j] a Riba-roja, Flix, la Palma, Ascó, Vinebre, la Torre, la Bisbal i Margalef; [kl] a Almatret, Maials, Llardecans, Bovera i Bellaguarda; [gl] a Juncosa i la Granadella.

d) La palatalització de la nasal alveolar precedida de semivocal palatal (*feina* i *cuina*), que no es produeix en tortosí, és general en totes les poblacions estudiades de les Garrigues, el Priorat i el Segrià. A la Ribera d'Ebre hi trobem variabilitat:

— *cu[n]a* a Ascó, Darmós, Flix, Ginestar, Móra la Nova, la Palma, Rasquera, Riba-roja, la Serra d'Almos, la Torre i Vinebre; conviu amb *cuina* a Garcia i Tivissa. En els parlars que presenten convivència de formes, els informants advertien que la variant amb palatal és la més antiga i que actualment està pràcticament desplaçada per la forma amb semivocal i alveolar nasal (mapa 12).

— *fe[n]a* a Ascó, Benissanet, Darmós, Flix, Móra la Nova, la Palma, la Serra d'Almos, la Torre de l'Espanyol i Vinebre; conviu amb *feina* a Garcia, Ginestar, Móra d'Ebre, Riba-roja i Tivissa, i amb l'arcaisme *faena* a Faió i Miravet. A la resta de localitats la forma recollida és *faena* (mapa 13).

e) La terminació *-aire* (*xarraire*, *boira* i *aire*) s'articula amb metàtesi (*-àrie*) a Almatret, Maials, Llardecans, la Granadella, Bovera, Bellaguarda, la Bisbal, la Palma, Móra d'Ebre, la Torre. A Vinebre i a Riba-roja i Flix, amb alternança amb la primera solució (mapa 14). La metàtesi d'aquest sufix és pròpia del subdialecte lleidatà (Moll, 1991 [1952], p. 123; Turull, 1990, p. 203) i no es troba en tortosí.

13. Recasens (1996 [1991], p. 285) afirma que en català nord-occidental «[3] és la pronúncia més genuïna en lleidatà (Gili Gaya, 1932), B. Aragó (Rafel, 1981; Sanchis Guarnier, 1949), Noguera (Fortuny, 1983) i Terra Alta». Casanovas i Creus (1999, p. 92) estan d'acord amb Recasens i reivindiquen que la pronúncia africada del so prepalatal sonor en posició inicial absoluta no s'hauria de considerar com un tret idiosincràtic de la fonètica lleidatana, sinó més aviat com un cas de variació lliure que té a veure amb la velocitat d'elocució més que no pas amb factors socials.

14. Segons Recasens (1996 [1991], p. 239), en el cas del grup isosil·làbic /kj/ la solució general en nord-occidental és [kj]; la velar pot esdevindre sonora (i amb articulació allargada: [g:j] i [g:l]) en parlarès i a comarques de parla nord-occidental (Garrigues, Urgell i Priorat). Nosaltres també hem recollit, però, sé[kj]a, se[kl]a/se[k:l]a. L'allargament de la bilabial intervocàlica davant d'una semiconsonant, Albert Turull (1990, p. 201, 203) el considera una característica del que ell anomena *subdialecte lleidatà*, que acota a les actuals comarques del Segrià, l'Urgell, el Pla d'Urgell i bona part de les Garrigues, de la Noguera i del Baix Cinca.

2.2. Nivell morfosintàctic

2.2.1. Morfologia nominal

a) La forma del demostratiu de proximitat es presenta sense l'aglutinació de la partícula ACCU/ECCU a Mequinensa, Faió i tots els parlars de la Ribera d'Ebre excepte la Palma (en totes aquestes poblacions també s'ha recollit la variant *aqueste*, tot i que amb menys freqüència d'ús).¹⁵ A la resta de localitats apareix amb aglutinació. A Maials i Almatret trobem ambdós solucions (mapa 15).¹⁶

b) L'omissió de l'article personal davant dels noms propis masculins, que sovint és donada com una característica dels parlars tortosins i valencians, afecta no només la Ribera d'Ebre, com caldria esperar (a excepció de la Palma), sinó també les tres localitats del Segrià (mapa 16).

c) La forma plena del pronom feble de primera persona del plural *mos*, quan es combina amb el pronom feble *en*, manté l'alveolar fricativa, tot i que sonoritzada (*mos en anem*), a Bellaguarda, Juncosa, Ulldemolins, Margalef, la Serra d'Almos i la Torre. La perd (*mô n'anem*) a Mequinensa, Almatret, Maials, Llardecans, Bovera, Flix, Faió i la resta de parlars de la Ribera d'Ebre. Alternen les dos solucions a la Granadella, la Palma i la Bisbal. A la Pobra es va recollir la forma reforçada del pronom (*ens en anem*) (mapa 17).¹⁷

La forma reforçada del pronom de segona persona del plural *us*, quan es combina amb el pronom *en*, manté l'alveolar fricativa, tot i que sonoritzada (*us en aneu*), a Llardecans, la Granadella, Bovera, Bellaguarda, Juncosa, la Pobra, Margalef, la Bisbal, la Palma, Garcia, la Serra d'Almos, la Torre i Vinebre. La perd (*û n'aneu*) a Al-

15. Tal com s'explica a Cubells (2005, vol. 1, p. 121), tant *este* com *aqueste* presenten una vocal epentètica final, la qual s'ha explicat a través de diferents propostes. Moll (1991 [1952], p. 138) la considera una «variant acastellanada»; Coromines (DECat, vol. III, p. 717), un mossarabisme, i Massip (1989, p. 55) recull les opinions dels anteriors, però afegeix que «encara que aquesta terminació no fos influència mossàrab, tampoc no cal en absolut que sigui deguda al model castellà: seria molt difícil que no desaparegués cap consonant en grups com *est tap*, *est camí*, *est Ganivet*..., i més si pensem que un pronom proclític té tendència a desgastar-se fàcilment (amb la qual cosa s'haurien pogut produir simplificacions i confusions com ara *es tap*, *es cavall*...). Per evitar aquests problemes és fàcil que apareguessin espontàniament les formes amb terminació vocàlica». Per tant, segons aquesta autora, es tractaria simplement d'una vocal de suport.

16. El demostratiu de proximitat presenta formes simples sense l'aglutinació del reforçament llatí ECCU en tortosí, ribagorçà i valencià (Veny, 1998, p. 104; Navarro i Pradilla, 1999, p. 64).

17. La forma amb pèrdua de l'alveolar és general en els dos subdialectes estudiats del nord-occidental (per a una aproximació a l'inventari pronominal de la varietat lleidatana, es pot consultar Casanovas i Creus (1999, p. 100)); en les localitats lleidatanes, però, alterna amb la forma amb conservació de l'alveolar. L'ALC (mapa 105, que correspon a l'entrada *anem-nos-en*, amb la combinació pronominal en posició enclítica, per tant), recull com a forma general en tot el nord-occidental la forma *ane(m)-mô'n*. En el DCVB (7/786) «en la pronúncia vulgar es converteix en *mos* en tots els dialectes [...] quan la forma *mos* va seguida d'un altre pronom començat amb la *l* o *n*, es redueix a *mo*».

matret, Maials, Faió, Riba-roja, Flix, Ascó, Benissanet, Ginestar, Móra d'Ebre, Miravet, Móra la Nova, Rasquera Tivissa. A Móra la Nova es van recollir les dos solucions. A Mequinensa apareix la forma plena *vo* amb pèrdua de l'alveolar (*vó n'aneu*), pròpia de tot el bloc ribagorçanopallarès (Sistac, 1998, p. 67). A Ulldemolins s'usa la forma de la tercera persona en lloc de la forma de la segona —*se n'aneu*—; aquest ús pronominal es retroba en tarragoní i en valencià central (mapa 18).

Els parlars que presenten la pèrdua de l'alveolar final són els que s'arreglaren més amb el tortosí.¹⁸

d) L'ús del pronom fort de primera persona del singular com a complement oblic generalment precedit de preposició (*us en rieu de jo*) no es recull a Riba-roja, Benissanet, Darmós, Garcia, Móra d'Ebre, Móra la Nova, Miravet, Ginestar, Rasquera, Riba-roja, la Serra, Tivissa, la Torre, la Bisbal, Margalef i Ulldemolins. Aquest ús de *jo* com a complement es troba en diverses zones del català nord-occidental (Sistac, 1993, p. 161 i 1998, p. 69; Galan i Moret, 1995) (mapa 19). És un tret comú, per tant, als subdialectes ribagorçà, pallarès i lleidatà, però que no es troba en tortosí.

e) En la combinació de la preposició *cap* amb els adverbis *aquí* i *allà* no es produeix metàtesi a Bovera, la Granadella, Bellaguarda, Juncosa, la Pobla, Ulldemolins (amb l'adverbi *ací*), Margalef, la Bisbal i la Palma. La bilabial oclusiva sorda de la preposició s'articula aproximant a Flix, Faió, la Torre i Riba-roja (en els tres darrers en alternança amb la primera articulació). La preposició presenta metàtesi (tot i que no sistemàticament) a Llardecans, Maials, Faió (també es recull *p'ací*), Almatret, Ascó, Benissanet, Faió i Riba-roja. A Mequinensa la preposició de la combinació és *enta* (*enta aquí* i *enta allà*)¹⁹ (mapa 20).

En alguns parlars, un cop produïda la metàtesi, es perd l'element velar de la preposició: *pa'quí*, *pa'llà*. Trobem aquesta articulació a Ascó, Benissanet, Darmós, Ginestar, Miravet, Rasquera, Riba-roja, la Serra, Tivissa i Vinebre.²⁰

18. L'ALC (mapa 105, que correspon a l'entrada *aneu-vos-en*, amb la combinació pronominal en posició enclítica, per tant) recull com a forma general en lleidatà *aneu-se'n*; en tortosí i en ribagorçanopallarès predominen les solucions *aneu-on*, *aneu-vo'n*. En el DCVB (10/854) s'indica que «davant d'un altre pronom dèbil que tingui *l* o *n*, *vos* es redueix en la presència a *vo* (*vo'l donarem* = *vos el donarem*, *vo'n parlarem* = *vos en parlarem*), però aquesta modificació no transcendeix a l'escriptura».

19. Aquesta preposició, idèntica a la de l'aragonès, es troba també en els parlars de Favara i Mae-lla, a la Terra Alta (Navarro, 1996, vol. I, p. 76).

20. En relació amb aquesta metàtesi, Alcover (DCVB, vol. II, p. 949) assenyala que en algunes comarques valencianes s'ha perdut la noció de la identitat etimològica del *cap* preposició amb el *cap* substantiu, i s'ha produït una metàtesi, ja que *cap a* s'ha convertit en *pac a* («paca ací», «paca allà»). Aquesta forma metatitzada és força estesa en tortosí (Navarro, 1996, vol. I, p. 76). Totes les solucions enregistrades en la nostra zona d'estudi apareixen recollides també a la Terra Alta per Navarro (1996, vol. II, p. 129), tot i que la forma més general és la que presenta metàtesi. Pel que fa a *enta* (recollida al DCVB (vol. V, p. 39) a la Ribagorça, la Llitera i Fraga) és de formació idèntica, segons explica Alcover, a la partícula *enta* que es troba en aragonès i occità.

f) És desconeguda la forma *prompte* a les localitats enquestades de les Garrigues, el Segrià i el Priorat. A la Ribera d'Ebre, es recull *pr[on]te* a Benissanet, Ginestar, Móra d'Ebre, Móra la Nova, Miravet, Rasquera, Riba-roja, Tivissa. Amb la vocal oberta *-pr[ɔn]te-* a Ascó, Faió i Flix (mapa 21). L'adverbi *prompte* és el més usual en valencià i a Fraga, segons el DCVB (vol. VIII, p. 917) i el DECat (vol. VI, p. 824).

g) En el cas de l'indefinit *prou* es fan servir les formes flexionades a Almatret, Maials, Llardecans, la Granadella, Bovera, Bellaguarda i la Palma (mapa 22).²¹

h) El substantiu *pols* presenta, a la zona d'estudi, variació de gènere (mapa 23). És masculí (el *pols*) a Mequinensa, Almatret, Llardecans, la Granadella, Bellaguarda, Bovera, Juncosa, Faió i Rasquera; és femení a la Pobla, Margalef, la Palma i Flix. A Maials, Ulldemolins, Riba-roja i la Bisbal es van recollir les dos solucions.²²

i) La *pinta*, en gènere femení, és la forma habitual a la majoria de localitats enquestades, excepte a Mequinensa, Almatret, Maials i Faió, on trobem *lo pinte* (mapa 24).²³

j) En les construccions esdevenimentals que duen el verb *haver-hi* o altres tipus de verbs com ara *arribar*, *vindre* i *passar* (Solà, 1990, p. 95) es manté la concordança entre el verb i l'anomenat «complement N» (Solà, 1973, vol. II, p. 12) a Llardecans, Ulldemolins, Benissanet, Darmós, Garcia, Ginestar, Móra d'Ebre, Móra la Nova, Miravet, Rasquera, Tivissa i la Serra: *sortia/sortie autocars, arribava/arribave forasters, hi ha dies*. A la resta no es produeix la concordança: *sortien autocars, arribaven forasters, hi ha dies*. A Vinebre es van recollir les dos solucions (mapa 25).²⁴

21. Badia (1979, p. 60) indica que «el femení *prouta* no sembla pas que aparegui a la llengua antiga, la qual cosa fa creure que es tracta més tost d'una formació analògica recent»; sobre l'adscripció geogràfica, el situa dins de l'àmbit nord-occidental, però sense especificar una àrea determinada. Veny (1998, p. 96) l'ubica al Segrià (que per ell és la comarca on és aplicable el terme *lleidatà*, i per extensió «potser també a les comarques veïnes»). Casanovas i Creus (1999, p. 98) limiten l'extensió del fenomen a la zona urbana de Lleida i la seua àrea d'influència més propera.

22. Navarro (1996, vol. I, p. 65), seguint Veny (1978, p. 150), explica que es tracta d'un masculí arcaic documentat des d'antic i actualment estès pel nord-occidental. Turull (1990, p. 203) assenyalava que l'ús en masculí del substantiu *pols* es troba en plena recessió. En el DECat (vol. VI, p. 662) s'indica que la forma masculina és pròpia de la zona oest de tot el dialecte català occidental.

23. Veny (1998, p. 95) assenyalava que aquest és un fenomen propi de lleidatà i n'explica la gestació: «Degut a l'articulació clara de la [e] final [...] a una gran part de l'occidental mots acabats en -e, masculins des de la formació de la llengua, han mantingut el seu gènere enfront de l'oriental, on s'han fet femenins». Coromines (DECat, vol. VI, p. 545) explica que «el resultat inicial fou *pinte, m.*, amb plural *pintens*, més tard plural *pintes*, d'on després el singular *pinte*, analògic, femení. [...] De tota manera, el femení guanyà terreny a l'edat mitjana, amb tendència a generalitzar-se quasi pertot».

24. Solà localitza aquestes construccions en lleidatà, especialment al Segrià i a l'Urgell. Però en un treball posterior (1994, p. 21-26) ho amplia a tot el català nord-occidental. Alonso i Suïls (1998, p. 17) ressegueixen la isoglossa d'aquest tret sintàctic i conclouen que coincideix amb el català nord-occidental.

2.2.2. Morfologia verbal

a) El participi del verb *ser* presenta una doble forma segons les poblacions (mapa 26): *sét* a Mequinensa, Almatret, Maials, Faió, Riba-roja, la Torre, la Palma, la Bisbal, Margalef i Ulldemolins; *sigut* a la resta de localitats. S'han recollit les dos variants a Llardecans, la Granadella, Bovera i Bellaguarda, sempre amb un major ús de la forma *sét*, la qual, creada analògicament sobre l'infinitiu, és la general en lleidatà. L'altra, creada per analogia sobre el present de subjuntiu, ho és de la resta del bloc occidental (també es recull amb la variant *segut*).

b) La majoria de verbs del segon grup, que Moll (1991 [1952], p. 155) anomena «de tipus fort», mantenen l'accentuació etimològica de l'imperfet d'indicatiu de la llengua antiga a Mequinensa, Faió, Riba-roja, Flix, Benissanet i Vinebre (*creïa, caïa, dia*). Es recullen les dos solucions a Ascó i Tivissa. En el cas del verb *dir*, es manté en molts més parlars: Maials, Bovera, Margalef, Mequinensa, Faió, Riba-roja, Ascó, Benissanet, Flix, Garcia, Móra d'Ebre, Miravet, Móra la Nova, Rasquera, la Torre. Trobem les dos solucions a Darmós, Ginestar, la Serra, Tivissa i Vinebre (mapa 27).²⁵ Com a regla general, el valencià i el tortosí conserven sempre les formes febles etimològiques; en canvi, el lleidatà no les ha mantingut.

c) En els verbs *ploure, beure* i *moure* es manté també l'accent en el morfema desinencial a Mequinensa, Faió, Riba-roja, Flix, Ascó, Garcia, Móra d'Ebre, Móra la Nova, Benissanet, Miravet, Ginestar i Rasquera (*plovia, bevia, movia*). A la resta la solució és *ploia, beia* i *moia*, on es constata una analogia amb *queia, veia*, que són fruit d'un desplaçament de l'accent cap al lexema. A Vinebre, es mantenen les dos solucions (mapa 28).

El desplaçament d'accent és un fenomen que s'enregistra en lleidatà (Creus, 1997, p. 158).

d) Els verbs *batre, córrer* i *créixer*, que Moll (1991 [1952], p. 155) anomena «de tipus feble», no conserven la vocal temàtica llatina a Mequinensa i a tots els parlars de la Ribera excepte la Palma (a la Torre es van recollir les dos solucions). Als parlars de les Garrigues, el Segrià, el Priorat i al de la Palma es conserva i de vegades apareix una *i* antihiàtica (fan *perdeie, correie* i *moleie*) (mapa 29).

Tant en aquest cas com en els dos anteriors, les localitats administrativament aragoneses i les de la Ribera (menys la Palma) són les que convergeixen amb la norma tortosina/valenciana.

e) Una de les característiques genuïnes dels parlars de transició entre el nord-occidental i el valencià és la confusió de la quarta i la cinquena persona del present

25. A l'ALC (mapa 646) es comprova que la forma *dia* era la més estesa en occidental, excepte en el bloc ribagorçanopallarès (a Lleida i les Borges, però, recull la variant *deia*). La bibliografia més actual, però, tendeix a considerar-la pròpia del tortosí i del valencià.

de subjuntiu amb les de l'imperfet del mateix mode: *vol que cantéssem, vol que cantésseu // volia que cantéssem, volia que cantésseu*.

Veny (1998, p. 105), en referència a aquest fenomen, el considera una «característica sobressortint del tortosí»; Gimeno (1991, p. 179) afegeix que «els manuals de dialectologia catalana ens informen d'un fenomen lingüístic curiós que es dona en tortosí: la coincidència de les persones 4 i 5 del SP amb les de l'IS», i en el seu treball de 1994 (p. 164) assenyala que «el fenomen, però, ultrapassa els límits estrictament administratius de les “províncies” i penetra cap a Migdia fins a arribar a Alcalà de Xivert, límit més meridional on es registra. Aquest és un dels trets característics del tortosí comú o general». Navarro i Pradilla (1999, p. 64) també posen èmfasi en aquesta característica, qualificant-la de «tret particular que no es dona enlloc més del domini lingüístic».

Tot i l'opinió d'aquests estudiosos, sembla que aquesta isoglossa superaria els límits tradicionals de la demarcació de Tarragona i s'endinsaria en la de Lleida. Cal dir, però, que es tractaria d'una isoglossa que puja per l'interior a través de la Terra Alta, i penetra només en alguns parlars del nord de la Ribera d'Ebre (Navarro, 1996, vol. I, p. 94; Cubells, 2005, vol. I, p. 153).²⁶

La confusió entre la quarta i la cinquena persona d'aquests dos temps verbals es dona a Mequinensa, Almatret, Maials, Llardecans, la Granadella, Bovera, Flix, Riba-roja i Faió (mapa 30).

f) La vocal àtona desinencial de la quarta i la cinquena persona de l'imperfet de subjuntiu presenta quatre articulacions diferents: [o] (*cantéss[o]m*) a Ulldemolins; [ɒ]²⁷ (*cantéss[ɒ]m*) a la Pobla; [e] (*cantéss[e]m*) a Mequinensa i tota la Ribera llevat de la Palma i la Torre; [ɛ] (*cantéss[ɛ]m*) a Almatret, Maials, Llardecans, la Granadella, Bovera, Bellaguarda, Juncosa, la Bisbal, la Palma; [a] (*cantéss[a]m*) a la Torre i Margalef²⁸ (mapa 31).²⁹

26. Pel que fa a Mequinensa, ja ho va assenyalar Moret (1994, p. 49) en el seu llibre *Sobre la llengua de Mequinensa*.

27. Plaza (1996, p. 76) indica que «la primera variant, [ɒ], comprèn les realitzacions velars, des de gairebé [ɔ] fins a la velar relaxada, gairebé central, [a]. De vegades, aquest darrer so és molt difícil de distingir de [ə] i només un estudi fonètic de cada parlant podria intentar aclarir-ho».

28. A Margalef també hem recollit [a].

29. La realització en [ɛ] és la pròpia del lleidatà; en [e], de bona part del nord-occidental i del valencià; en [o], del pallarès i de zones de transició entre el català occidental i el català oriental; en aquestes darreres zones també se sol trobar [ɒ] com a la Pobla (Solans, 1990, p. 212; Casanovas i Creus, 1999, p. 103; Navarro, 2000a, p. 33 i 2000b, p. 33; Sistac, 1993, p. 181 i 1998, p. 68, i Cubells, 2001).

2.3. Nivell lèxic

a) (treballar/anar) a preu fet

Per referir-se al treball que es cobra a tant per feina feta, es recull la locució *a preu fet* a Garcia, Maials, la Granadella, Juncosa, la Pobla, Llardecans, Bovera, Bellguarda, la Palma, Margalef i Ulldemolins (en les darreres set localitats també trobem a *pr[ɔ̃]u fet*; aquesta forma és l'exclusiva a la Bisbal); *a estall* a Mequinensa, Almatret i tota la resta de parlars de la Ribera (mapa 32).³⁰

b) carderola

Per designar el moixó granívor de la família dels fringíl·lids (*Carduelis carduelis*), de plomatge molt vistós, de color castany clar i amb una taca roja a la cara, molt apreciat com a moixó de gàbia pel seu cant, a part de les localitats la forma emprada és la lleidatana *carderola* (Reñé, BDNO, núm. 4, p. 19; el DCVB (vol. II, p. 1029) la recull a Fraga, Balaguer, Lleida, Massalcoreig i les Borges; el DECat (vol. II, p. 386) la situa a la Ribagorça, Baix Segre); concretament, s'ha recollit a Almatret, Maials, Llardecans, la Granadella, Bovera, Bellguarda, Juncosa, la Bisbal i la Palma, però s'usa *cadernera* a Riba-roja, Flix (on també es recull *cadarnera*), Vinebre, Ascó, Rasquera, Darmós i la Serra d'Almos (la forma *cadernera* el DECat la considera la més antiga i la situa a Morella i Benassal); *cadarnera* a Margalef, la Pobla, Ulldemolins, la Torre, Garcia, Móra d'Ebre, Móra la Nova, Benisanet, Miravet, Ginestar i Tivissa (segons el DCVB (vol. II, p. 809), a Tremp, Artesa, Falset, Pradell i Gandesa); *cardalina* a Mequinensa i Faió. Aquesta darrera forma també apareix en les localitats administrativament aragoneses de la Terra Alta (Navarro, 1966, mapa 276 de lèxic); el DECat la considera una forma aragonesa i la situa a Benasc (mapa 33).

c) cua

A la majoria de pobles del nord de la zona estudiada es va recollir la variant lleidatana *cua*, però trobem la variant tortosina —*coa*— a Mequinensa, Faió i tots els pobles de la Ribera d'Ebre llevat de la Palma. A Rasquera, el mot presenta una velar antihiàtica, *coga* (mapa 34).

30. Veny (1998, p. 104) dóna com a característica del tortosí *estall* 'destall'; Gimeno (1997, mapa 234) la recull a la majoria de les localitats enquestades per a l'*Atlas lingüístic de la diòcesi de Tortosa* (ALDT).

d) *entrepussar*

Entrepussar és la forma recollida a tots els parlars enquestats del Segrià, les Garrigues i el Priorat, i a Faió i la Palma; a Riba-roja, Flix, Ascó, Vinebre, la Torre, Garcia, Darmós, la Serra i Tivissa es va recollir *ensopegar*. A Móra d'Ebre, Móra la Nova, Benissanet, Miravet, Ginestar i Rasquera *entropessar* (mapa 35).³¹

e) *gormant/gormanta*

A les localitats d'Almatret, Maials, Llardecans, la Granadella, Bellaguarda, Bovera, Juncosa i la Pobla de Cérvoles trobem *gormant/gormanta* (el DCVB (vol. vi, p. 1343) situa aquesta forma al Pallars, Ribagorça, Tremp, Urgell i Segarra; segons el DECat (vol. iv, p. 572), «terme propi de pastors [...] fóra exagerat de mirar el mot com a regional del nord del Principat»); però *llépol/llépola* a la Palma, la Bisbal, Margalef i Ulldemolins (en aquestes dos darreres localitats, la vocal tònica és una palatal semioberta) i a tots els parlars riberencs del sud del Pas de l'Ase; *llimener/llimenera* a Maials i Almatret (on també s'ha recollit la solució més general); *llaminer/a* —que és la forma més general a tot el domini lingüístic (Veny, 1960, p. 17)— a Faió i Mequinensa (localitat on també es va recollir *xut*); *llépol/llepla* a Riba-roja, Ascó, Vinebre i la Torre, i *lleplo/llepla* a Flix (mapa 36).³²

f) *llangardaix*

Com a variant única, *llardangaix* s'usa a Maials, Llardecans, la Granadella, la Palma i la Bisbal. Convivint amb *llargandaix*, es troba a Almatret, Bovera, Bellaguarda i Margalef.³³ Aquesta última variant apareix exclusivament a Flix, Juncosa i la Pobla. *Regandaix* és la forma d'ús habitual a Mequinensa, Riba-roja, Ascó i Vinebre. A la Torre es va recollir la variant *sargantaix*, creuament de *sargantana* i *llangardaix*, amb ensordiment de la dental. *Llangardaix*, només a Ulldemolins i *far-datxo*, a Faió i tots els parlars riberencs del sud del Pas de l'Ase (mapa 37).³⁴

31. Segons el DCVB (vol. v, p. 83) la forma *entrepussar* s'usa a la conca de Tremp, l'Urgell, la Segarra, el Camp de Tarragona i Eivissa. En el DECat (vol. iii, p. 404, *entropessar*) se'ns remet al DCEC (*tropezar* > *entropesar*) i s'hi afegeix que «mots solament arrelats en valencià, i allà deguts a la influència castellana, si bé potser ajudada per alguna contribució d'herència mossàrab». És, per tant, una forma pròpia del català nord-occidental, tot i que el tortosí utilitza la forma valenciana *entropessar*.

32. En la forma *llepla* s'ha produït una apòcope de la vocal posttònica interna; després, per analogia, s'ha generat *lleplo*.

33. La variant *llangardaix* presenta una nasal adventícia. A partir d'aquesta forma, i amb metàtesi recíproca d'alveolars, possiblement afavorida per etimologia popular (amb *llarg*) o per similitud amb *sargantana*, es genera *llargandaix*. Finalment, una metàtesi recíproca d'oclusives/aproximants propicia *llardangaix*.

34. Segons el DECat (vol. v, p. 68, *llangardaix*), «la variant metatitzada *llargandaix* és avui la més vulgar en català central i és també la vulgar a les Illes, Tarragona i sud del català occidental; segons

g) poma

Poma és la forma usada a Almatret, Maials, Llardecans, la Granadella, Bovera, la Palma, Bellaguarda, la Pobla de Cérvoles, Juncosa, la Bisbal, Margalef i Ulldemolins.³⁵ Trobem, però, *mançana* a Mequinensa, Almatret, Maials, Llardecans i Faió.³⁶ A la resta de parlars riberencs trobem aquest darrer terme però sense la nasal adventícia, *maçana*³⁷ (mapa 38).

h) trumfa

Trumfa és la forma tradicional de Llardecans, la Granadella, Bovera, Bellaguarda, Ulldemolins, la Palma, Darmós, la Serra i Tivissa,³⁸ *trumfo* a Maials, Juncosa, la Pobla, Margalef, la Bisbal, Flix, Riba-roja, Garcia, la Torre i Vinebre;³⁹ *patata* a Faió, Mequinensa, Almatret i tota la resta de parlars riberencs (mapa 39). A tot arreu, però, es va recollir també la forma més general, *patata*.

i) vesc

Per fer referència a la planta paràsita dels pins, s'han recollit sis formes lèxiques diferents: *visc* a Mequinensa, Maials, Faió, Flix, Ascó, Benissanet, Darmós, Garcia, Ginestar, Móra d'Ebre, Miravet, Móra la Nova, Rasquera, Riba-roja, la Serra, Tivissa i Vinebre;⁴⁰ *vesc* a Llardecans, Juncosa i la Bisbal;⁴¹ *v[é]sc* a la Pobla,

---

Alcover [...] la *-n-* secundària pot ser deguda a contaminació del tipus *sangartana/sargantana*, en el qual la *n* s'explica fàcilment per propagació de la nasalitat de l'altra [...] però encara degué haver-hi una tercera zona de *sarvatxo* i el més divulgat *fardatxo*: a Llardecans, Maials, Sarroca, Castell, Granyena i Juncosa, si bé, fora del primer, feien constar que "no està ben dit"; i en algun d'aquests pobles només ho atribueixen als del costat, 1935-1936. En canvi, a Seròs i a Lleida ja no ho coneixen».

35. El DCVB (vol. VIII, p. 729) la recull a Sort, Lleida, Urgell, Gandesa, Vinaròs, Sueca, Andorra, Esterri, Tortosa, Maestrat, Castelló, València, Alacant i l'Alguer; el DECat (vol. VI, p. 673) assenyala que «avui *poma* és el mot d'ús general a la nostra llengua, fora de les localitats de la frontera oest, fins al cap dels Pirineus centrals».

36. Aquesta forma fou recollida en el DCVB (vol. VII, p. 100) a Lleida, Fraga, Vinaròs, Alcoi, Morella, Tamarit, Calaceit i Pego.

37. En la mateixa referència, Alcover la situa a Gandesa, Tortosa, en oriental i en balearic.

38. El DCVB (vol. X, p. 566) la situa a la Cerdanya, Ribes, l'Empordà, el Gironès, la Garrotxa, Cardona, Reus, Andorra, la vall d'Àneu, Sort, el Pont de S., Tremp, Organyà, la Llitera, Balaguer i el Priorat.

39. Ubicada pel mateix autor, en la mateixa referència bibliogràfica, a Ripoll, l'Empordà, el Berguedà, el Lluçanès, la plana de Vic, Cardona, Solsona, Ponts, Artesa de S., Lleida, les Garrigues, la Segarra i S. Coloma de Q.). El DECat (vol. VIII, p. 527) indica que la forma en *-a* apareix al Capcir en forma de *trufa*, més al sud i l'oest amb *-m-* i terra endins fins a l'Ebre «al mig d'aquella zona pirinenca i pre-pirinenca, hi ha un ample sector on la forma popular és el masculí».

40. El DCVB (vol. X, p. 837) la recull a Gandesa, Calaceit, Tortosa, el Maestrat, València, Valls, les Balears i l'Alguer.

41. El DCVB la localitza a Falset.

Ulldemolins i Margalef;⁴² *butzoga* a Bovera, Bellaguarda i la Palma; *xoca* a Almatret, i *vescó* a la Granadella; *viscó* a Ascó i la Torre (mapa 40).⁴³

3. CONCLUSIONS

Partint de les dades recollides en el treball de camp i un cop analitzats els resultats, es pot concloure que, efectivament, tal com es preveia en la hipòtesi de partida, la zona tinguda en compte esdevé una àrea fronterera on conflueixen nombrosos trets lingüístics —qualitativament importants— dels dos subdialectes nord-occidentals que s’hi barregen, això és, del tortosí i del lleidatà. Sembla que no es pot establir una delimitació clara entre ells, el pas de l’un a l’altre no es realitza nítidament, sinó que als parlars del nord de la Ribera i de les altres comarques limítrofes que s’han enquestat hi conflueixen isoglosses de tots dos.

Efectivament, del Pas de l’Ase en amunt—en general— s’ha constatat una presència més gran de característiques pròpies del lleidatà que no pas del tortosí. Aquest treball de recerca, no obstant, ha comprovat, també, que hi ha un seguit de característiques tortosines que s’estenen fins més amunt del que els materials dialectològics consultats consideren.

A partir dels resultats obtinguts podríem establir una subdivisió de l’àrea d’estudi en quatre zones. Cal destacar, però, que aquesta divisió parteix d’una dosi d’idealització de les dades obtingudes; no és pas, per tant, una delimitació taxativa sinó que està subjecta a nombroses modificacions, en funció del valor qualitatiu que es vulgui donar a les semblances i les diferències fonètiques, morfosintàctiques i lèxiques amb la resta de localitats. Tot i aquest advertiment, sí que és cert que s’han observat unes tendències lingüístiques que dibuixen —a grans trets— quatre zones diferents (mapa 41):

— Zona 1: engloba els municipis de Mequinensa, Faió, Riba-roja, Flix, Ascó, Vinebre i la Torre, i es dibuixa com un bloc comú amb més característiques tortosines que lleidatanes. Aquesta zona actua força homogèniament. Cal destacar, però, que de vegades Faió i Mequinensa presenten solucions pròpies dels parlars catalans de l’Aragó, que comparteixen amb els parlars veïns de la Terra Alta. En algunes ocasions, aquests dos parlars s’arreglaren amb la zona 2 i hi comparteixen alguns trets lleidatans que els altres parlars no presenten.

— Zona 2: la podríem anomenar la «zona lleidatana», ja que inclou municipis on les confluències amb aquest subdialecte són més nombroses. Està composta

42. El DCVB la situa a moltes localitats del català central.

43. El DECat (vol. IX, p. 181) indica que «avui les formes es reparteixen el nostre domini lingüístic, separades per una línia que coincideix precisament amb la del començ rigorós del substrat mossàrab, i és ben natural que en una noció així la forma mossàrica vagi perdurar entre l’antiga població campestre»; e al Principat, fora de l’Ebre i del Rosselló.

per la Granadella, Bellaguarda, Bovera, la Palma, la Bisbal, Juncosa, Maials, Llardecans i Almatret. Són poblacions que presenten en un grau més elevat les característiques pròpies del lleidatà i que comparteixen entre elles moltes variants lèxiques. Margalef hi participa de vegades. La localitat de la Palma d'Ebre es desmarca de la resta de poblacions de la comarca i ha computat una quantitat de solucions lingüístiques pròpies del lleidatà més que no pas del tortosí.

D'altra banda, i atenent el nombre d'afinitats amb el tortosí, podríem distingir una subzona 2a, que està formada per Maials, Llardecans i Almatret, les poblacions del Segrià enquestades (pertanyents a les anomenades «Garrigues històriques»), les quals presenten la particularitat de convergir en moltes ocasions amb les solucions tortosines; és per això que sovint s'arrengleren amb la zona 1, sobretot Maials i Almatret.⁴⁴ Aquests parlars evidencien que alguns trets considerats propis del tortosí sobrepassen la frontera administrativa de la demarcació de Tarragona i s'endinsen en la de Lleida.⁴⁵

— Zona 3: la podríem anomenar la «zona de transició» entre els dos blocs del català. Inclou les poblacions de la Pobla de Cérvoles i Ulldemolins, les quals configuren un altre bloc amb moltes solucions lingüístiques compartides (sobretot en els nivells fonètic i lèxic); Margalef hi convergeix de vegades. Aquesta zona participa sovint de les solucions lleidatanes i per això se suma en algunes ocasions a la zona 2. Aquests parlars es desmarquen diverses vegades de les solucions de la resta, perquè pertanyen a l'àrea de transició entre els dos blocs del català i, per tant, de vegades s'arrengleren amb els parlars orientals. Si es tinguessin en compte altres trets lingüístics que per a aquest treball no s'han considerat pertinents, es comprovaria que també Darmós i la Serra d'Almos es podrien englobar en aquest grup.

— Zona 4: la zona tortosina pròpiament dita. Comprèn els parlars del sud del Pas de l'Ase. Presenten molt poques solucions lleidatanes i, com més al sud, més formes tortosines s'hi enregistren. Formarien el bloc més unitari Miravet, Ginesar, Benissanet i Rasquera.

A banda d'aquesta delimitació, altres conclusions importants que s'han extret de la investigació són les que delimiten de manera prou precisa alguns trets lingüístics del tortosí o del lleidatà:

1. Pel que fa a l'articulació com a velar semioberta de la vocal tònica de *por* i *dos*, articulació considerada tradicionalment pròpia del lleidatà, es pot concloure que arriba fins a la comarca de la Ribera d'Ebre en el cas de *por* i que, per contra,

44. En aquest sentit, és important assenyalar que Maials va pertànyer fins al 1957 a la diòcesi de Tortosa. Llardecans, el 1618, passà a pertànyer a la baronia de Maials i s'ha de destacar que Francesc de Santcliment, senyor d'aquesta localitat, tenia grans latifundis a la Palma i Flix.

45. Caldria ampliar aquest treball de camp per comprovar si aquests trets presenten continuïtat de Segrià en amunt.

retrocedeix en el cas de *dos* fins a deixar fora de l'àrea on és viva les localitats de les Garrigues que s'han tingut en compte, això és, la Granadella, Bovera i Bellaguarda (mapes 5 i 7).

2. El demostratiu de proximitat apareix sense la partícula de reforçament ACCU/ECCU, no només a les localitats de la Ribera d'Ebre (excepte la Palma) i a Mequinensa, tal com calia preveure segons la bibliografia consultada, sinó també a les poblacions del Segrià,⁴⁶ al contrari del que s'esperava trobar *a priori* (mapa 15).

3. Igualment, l'omissió de l'article personal davant d'antropònims, que sovint és donada com una característica dels parlars tortosins i valencians, afecta no només la Ribera d'Ebre, com caldria esperar (a excepció de la Palma), sinó també les localitats segrianenques d'Almatret i Maials (mapa 16).

4. L'ús del pronom personal *jo* com a complement oblic, característica pròpia del català nord-occidental però que no es recull en tortosí, abraça els parlars del nord de la zona estudiada i descendeix fins a Ascó i Vinebre (mapa 19).

5. La metàtesi en la combinació de la preposició *cap* més l'adverbi locatiu *aquí* o *allí*, pròpia del tortosí i del valencià, es retroba també al Segrià (mapa 20).

6. La conservació de la vocal llatina en els verbs del tipus *batre*, *córrer*, *créixer* (i l'aparició d'una antihiàtica: *bateie*, *correie* i *creixeie*) és pròpia dels parlars lleidatans. Cal advertir que aquest tret també fa incursió en el Priorat, ja que l'hem trobat a Ulldemolins, Margalef i la Bisbal, però també a la Palma i la Torre, de la Ribera d'Ebre (mapa 29).

7. Un dels trets qualificats en la majoria d'estudis dialectològics com a «propi i genuí» del tortosí, això és, la coincidència entre la quarta i la cinquena persona del present i de l'imperfet de subjuntiu és, segons el nostre parer i en vista dels resultats obtinguts, una isoglossa discontinua que puja, a través de la Terra Alta, fins a les comarques del Baix Cinca, el Segrià i les Garrigues; per tant, o bé no és un tret subdialectal tan genuí com hom ha cregut o bé cal modificar-ne la circumscripció i ampliar-ne l'àrea geogràfica (mapa 30).

Per acabar, es pot concloure que els resultats de la recerca demostren, per una banda, que l'estructura administrativa no es correspon amb la realitat geolingüística i, per l'altra, que aquesta zona geogràfica està situada en una interconnexió de dos àrees subdialectals contigües dins del nord-occidental, el tortosí i el lleidatà.⁴⁷

Finalment, voldria aprofitar per demanar, una vegada més, la imperiosa necessitat de definir d'una manera precisa, coherent i científica el subdialecte lleidatà. Aquest estudi és essencial per poder ubicar zones encara avui òrfenes quant a estudis

46. També ho hem sentit en altres localitats del Baix Segre, com són Alcarràs i Soses.

47. Pel que fa a la realitat lingüística de la Ribera d'Ebre, això ja ho apuntava Carles Vega (1993, p. 88).

geolingüístics. També cal abonar amb treballs dialectològics aquestes comarques contigües a les tortosines, per tal de poder delimitar de forma acurada els trets propis de cada subdialecte i els que presenten en comú. I, en un treball més exhaustiu, caldria tindre en compte els resultats obtinguts en els estudis geolingüístics realitzats a la Terra Alta (Navarro, 1996) i al Priorat (en curs de realització per Emili Llamas).

OLGA CUBELLS BARTOLOMÉ
Universitat Rovira i Virgili

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

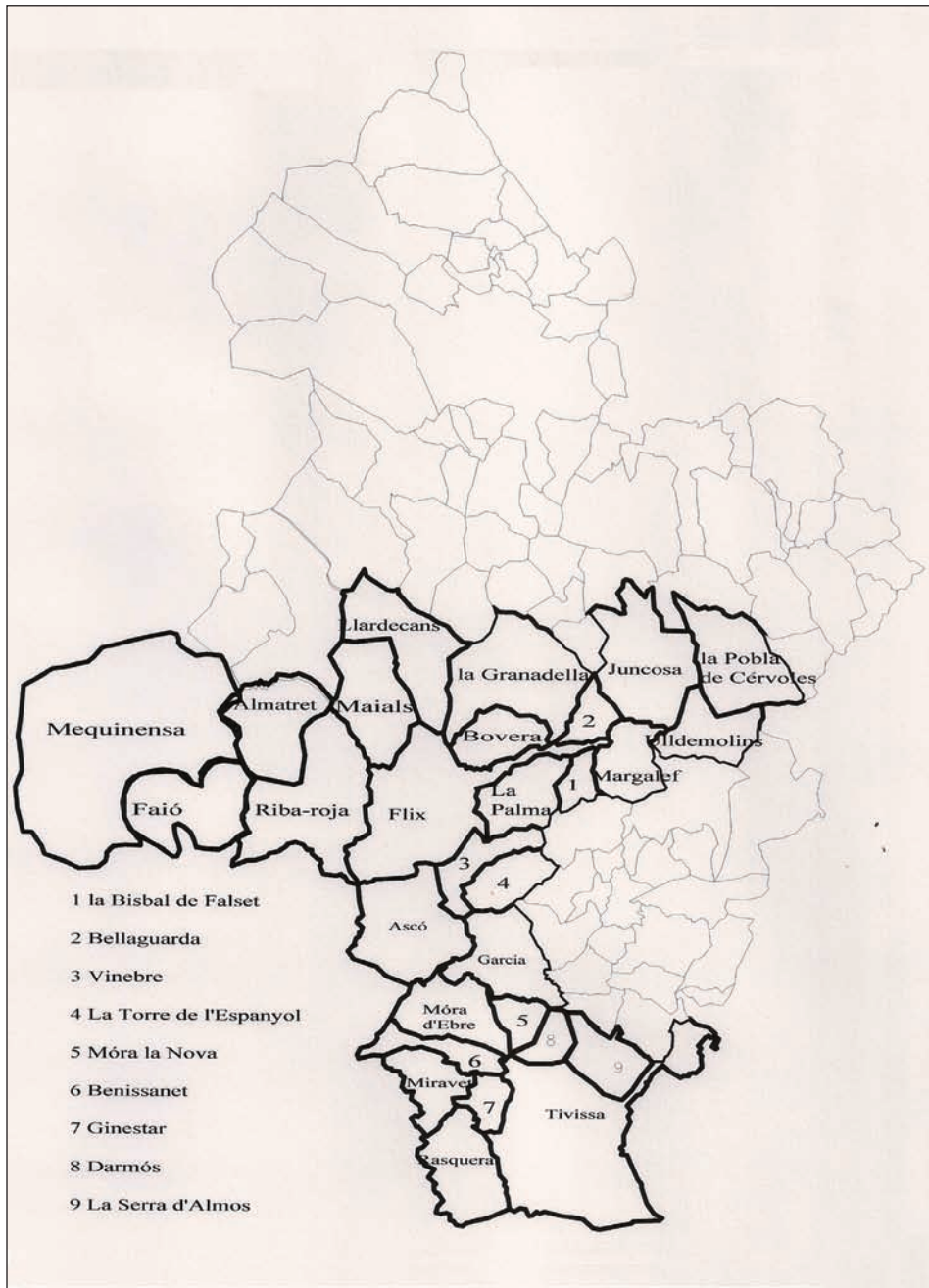
- AGUSTÍ, Alfred (ed.) (1996). *El nord-occidental entre dues llengües?: Actes de les Jornades d'Estudi del Català Nord-occidental* (Lleida, 15-18 novembre 1995). Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- ALCOVER, Antoni M. (1902). «Varietats dialectals que presenta el català». BDLC, núm. 1, p. 149-158.
- (1908a). «El català davant els filòlegs estrangers. Una mica de dialectologia catalana». BDLC, núm. 4, p. 194-303.
- (1908b). «La gramàtica valenciana és la mateixa gramàtica catalana». BDLC, núm. 4, p. 164.
- ALCOVER, A. M.; MOLL, F. de B. (1969). *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll. [DCVB]
- ALEGRE, Montserrat (1991). *Dialectologia catalana*. Barcelona: Teide.
- ALONSO, H.; SUÏLS, J. (1998). «La no concordança dels verbs intransitius en català nord-occidental». *Cahiers d'Etudes Romanes* [Tolosa: Université de Toulouse-Le Mirail: Centre de Linguistique et de Dialectologie], núm. 10.
- ARAGONÉS, Albert (1997). «Llengües i dialectes del Bisbat de Tortosa: Una visió de principis de segle». *Nous Colloquis* [Tortosa: Centre d'Estudis Francesc Martorell], núm. 1, p. 117-151.
- BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1984 [1951]). *Gramàtica històrica catalana*. València: Edicions 3 i 4. [2a ed. traduïda de la *Gramàtica històrica catalana*. 1a ed. de 1981]
- (1979). «Petita disquisició sobre el lleidatà *prou/prouta*. Estructura i analogia». A: SUÁREZ, G. (cur.). *Homenaje a Samuel Gili Gaya (in memoriam)*. Barcelona: Bibliograf, p. 59-63.
- BARNILS, Pere (1913). «El dialecte lleidetà». BDLC, núm. 7. Reproduït a «Tres articles de Pere Barnils», a cura de Jaume Simó. BDNO, núm. 2, p. 62-64.
- (1919). «Els dialectes catalans». BDC, núm. 7, p. 1-10.
- BIARNÉS, Carmel; CID, Josep (1984). *Guia de la Ribera d'Ebre*. Tarragona: Edicions de la Llibreria de la Rambla.
- BUJ, Àngela (1998). *Aproximació geolingüística als parlars del Montsià*. Tesi de llicenciatura. Tarragona: Universitat Rovira i Virgili. [Inèdit]
- (2000a). *Aproximació geolingüística als parlars del Priorat*. Albarca: Migdia Serveis Culturals.
- (2000b). *Aproximació geolingüística als parlars de la Ribera d'Ebre*. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.

- BUJ, Àngela (2002). «Extensió, límits i terminologia del tortosí segons diverses fonts bibliogràfiques». A: CASANOVA, Emili; MARTÍ, Joaquim; SARAGOSSÀ, Abelard (ed.). *Estudis del valencià d'ara*. València: Denes, p. 19-32.
- CASANOVAS, Montserrat; CREUS, Imma (1999). «Apunts sobre el lleidatà: fonètica i morfosintaxi». *Zeitschrift für Katalanistik = Revista d'Estudis Catalans* [Tübingen], núm. 12, p. 83-108.
- COLOMINA, Jordi (1999). *Dialectologia catalana: Introducció i guia bibliogràfica*. Alacant: Universitat d'Alacant. Secretariat de Publicacions i Departament de Filologia Catalana.
- COROMINES, Joan (1954). *El que s'ha de saber de la llengua catalana*. Palma de Mallorca: Moll.
- (1980). *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*. Barcelona: Curial. [DECat]
- CUBELLS, Olga (2001). *El parlar de la Palma d'Ebre (Ribera d'Ebre)*. La Palma d'Ebre: Associació Cultural L'Espona.
- (2009). *Estudi geolingüístic dels parlars de la Ribera d'Ebre*. Tarragona: Diputació de Tarragona. 2 v.
- CUBELLS, Olga; SATORRA, Jordi (2003). «Entre el tortosí i el lleidatà». A: *Actes del II Congrés d'Història d'Alcanar* (Alcanar, 1-3 desembre 2000). Alcanar: Ajuntament d'Alcanar, p. 205-227.
- GALAN, Josep; MORET, Hèctor (1995). *Estudi descriptiu de la llengua de Fraga*. Calaceit: Institut d'Estudis del Baix Cinca: Ajuntament de Fraga.
- GILI GAYA, Samuel (1932). «Estudi fonètic del parlar de Lleida». A: *Miscelánea filológica dedicada a don Antonio M. Alcover*. Palma de Mallorca: Círculo de Estudios, p. 241-255.
- GIMENO, Lluís (1982). *Precisions geolingüístiques sobre el tortosí*. Tesi de llicenciatura. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- (1986). «El tortosí septentrional». A: *Actes del Setè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 619-632.
- (1991). «El tortosí. Extensió i característiques dialectals». A: *A sol post*. Alcoi: Marfil, p. 171-192.
- (1992). «Les àrees morfològiques en un parlar de transició: el present de subjuntiu en tortosí meridional». A: *Miscel·lània Jordi Carbonell*. Vol. 4. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 233-263. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; XXV)
- (1994). *Estudi lingüístic dels parlars de les comarques del nord de Castelló*. Castelló de la Plana: Universitat Jaume I.
- (1997). *Atles lingüístic de la diòcesi de Tortosa*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. *Gran enciclopèdia catalana* (2000 [1978]). 8a reimpr. de la 2a ed., actualitzada. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- Gran geografia comarcal de Catalunya* (1984). Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- GRIERA, Antoni (1920). «El català occidental». BDC, núm. 8, p. 35-39 i núm. 9, p. 1-3.
- (1921). *Contribució a una dialectologia catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1923). *Atlas lingüístic de Catalunya*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. [ALC]
- MARTÍNEZ, Tomàs; PRADILLA, Miquel Àngel; QUIXAL, J. Manuel (ed.) (2003). *Terres de cruïlla: Estudis sobre les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada.

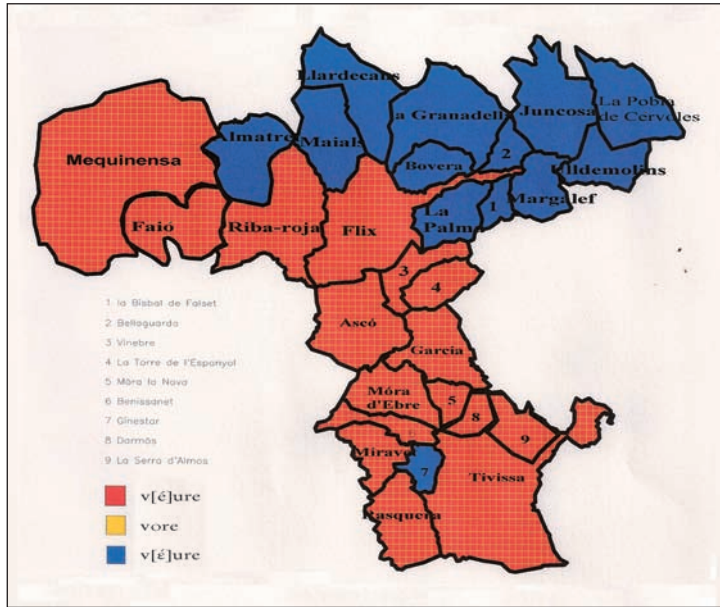
- MASSIP, M. Àngels (1989). *Aproximació descriptiva al parlar tortosí*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV.
- MOLL, Francesc de Borja (1991 [1952]). *Gramàtica històrica catalana*. València: Universitat de València. [Edició traduïda de la *Gramàtica històrica catalana*. Madrid: Gredos]
- MORET, Hèctor (1994). *Sobre la llengua de Mequinensa*. Fraga: Institut d'Estudis del Baix Cinca.
- NAVARRO, Pere (1996). *Els parlars de la Terra Alta*. Tesi doctoral. Tarragona: Diputació de Tarragona. 2 v.
- (1999). «Els parlars de transició entre el català occidental i l'oriental». *Caplletra*, núm. 26, p. 91-106.
- (2000a). *Aproximació geolingüística als parlars del Priorat*. Albarca: Migdia Serveis Culturals.
- (2000b). *Aproximació geolingüística als parlars de la Ribera d'Ebre*. Flix: Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre.
- (2005). *Aproximació descriptiva als parlars del Matarranya*. Calaceit: Associació Cultural del Matarranya.
- NAVARRO, Pere; PRADILLA, Miquel Àngel (1999). «Qüestions geolingüístiques i sociolingüístiques a l'entorn del tortosí». *Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica*, núm. 79: *XXIII Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica* (Ulldecona, 25 i 26 octubre 1997), p. 61-76.
- PORREDON, Romi (1992). *De Llevant fins a Ponent. Els parlars catalans*. Barcelona: La Magrana.
- PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003). *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada. (La Barçella; 1)
- RECASENS, Daniel (1990). *Temes de fonètica i lingüística del català*. Tarragona: Diputació de Tarragona.
- (1996 [1991]). *Fonètica descriptiva del català*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- REÑÉ, Josep (1982). «Cinc estudis sobre lèxic nord-occidental». *Butlletí de Dialectologia Nord-occidental* [Fondarella: Edicions del Butlletí], núm. 2, p. 67-69.
- (1985). «Més sobre lèxic nord-occidental». *BDNO*, núm. 4, p. 18-24.
- (1997). *Els noms del caragol i altres paraules pròpies de la comarca de la Ribera d'Ebre*. Fondarella: Palestra.
- SATORRA, Jordi (2000). «Notes de dialectologia garriguenca». A: *Actes de la Segona Trobada d'Estudiosos de les Garrigues*. Tarrés: Ajuntament de Tarrés, p. 201-208.
- (2003). «Trets morfològics tortosins a la zona sud-oriental de les Garrigues històriques». A: PRADILLA, Miquel Àngel (ed.) (2003). *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*, p. 315-328.
- SISTAC, Ramon (1990). «Els parlars de Ponent». *Ilerda: Humanitats* [Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs], núm. 48, p. 191-195.
- (1993). *El ribagorçà a l'Alta Llitera: Els parlars de la vall de la Sosa de Peralta*. Tesi doctoral. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- (1998). *El català d'Àneu: Reflexions a l'entorn dels dialectes contemporanis*. Esterri d'Àneu: Consell Cultural de les Valls d'Àneu. (Petits Quaderns del Consell; 1)
- SOLÀ, Joan (1973). *Estudis de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- (1990). *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries.

- SOLÀ, Joan (1994). *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- SOLANS, Esperança (1990). «Introducció a la morfosintaxi de la parla nord-occidental (Lleida)». *Ilerda: Humanitats* [Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs], núm. 48, p. 209-215.
- (1996). *Estudi fonètic de la parla de Lleida*. Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs.
- TURULL, Albert (1990). «Notes sobre el lleidatà». *Ilerda: Humanitats* [Lleida: Institut d'Estudis Ilerdencs], núm. 48, p. 201-206.
- VALLS, Esteve (2013). «L'excepcionalitat de la cruïlla catalanoaragonesa a les Terres de l'Ebre: un cas de dissidència respecte a les dinàmiques evolutives dels parlars nord-occidentals». A: MARTÍNEZ, Tomàs; PRADILLA, Miquel Àngel; QUIXAL, J. Manuel (ed.). *Terres de cruïlla: Estudis sobre les comarques de la diòcesi de Tortosa*. Benicarló: Onada, p. 521-533.
- VEGA, Carles (1993). «El parlar de la Ribera d'Ebre dins el domini lingüístic català». *Miscel·lània del Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre*, núm. 9, p. 79-90.
- VENY, Joan (1984). «Dialecte i llengua». *Els Marges* [Barcelona], núm. 30.
- (1991). *Mots d'ahir i mots d'avui*. Barcelona: Empúries.
- (1998). «La geolingüística catalana ahir i avui». *Caplletra*, núm. 25, p. 109-134.
- VIAPLANA, Joaquim (1985). «En relació a la distinció oriental-occidental: Notes crítiques sobre el mapa dialectal català». *Miscel·lània Antoni M. Badia i Margarit*. Vol. 2. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 27-36. (Estudis de Llengua i Literatura Catalanes; X)
- (1999). *Entre la dialectologia i la lingüística*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

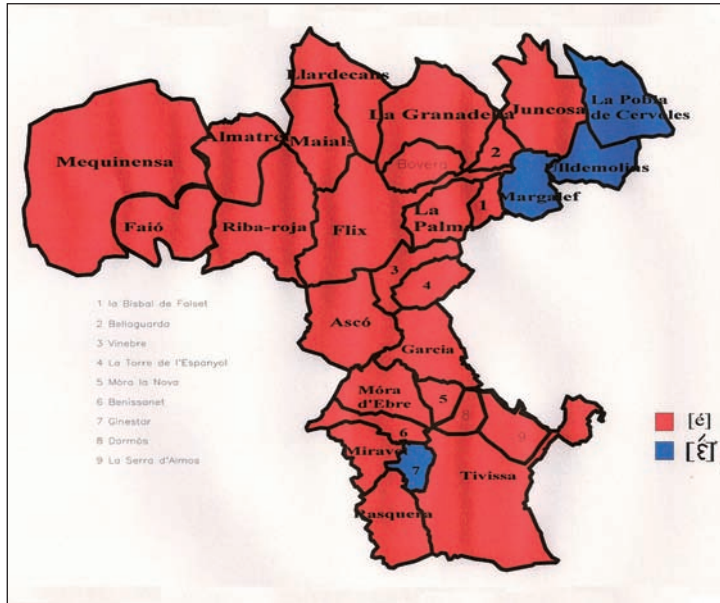

MAPA 1. La zona estudiada.

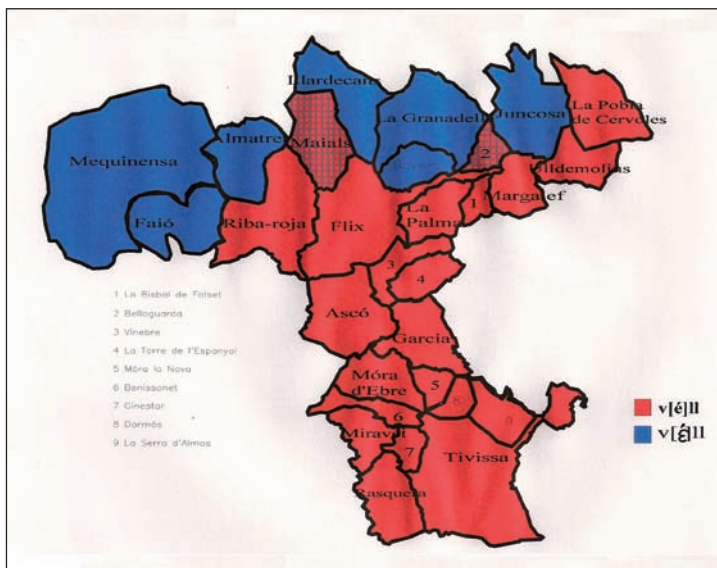

MAPA 2. Veure.

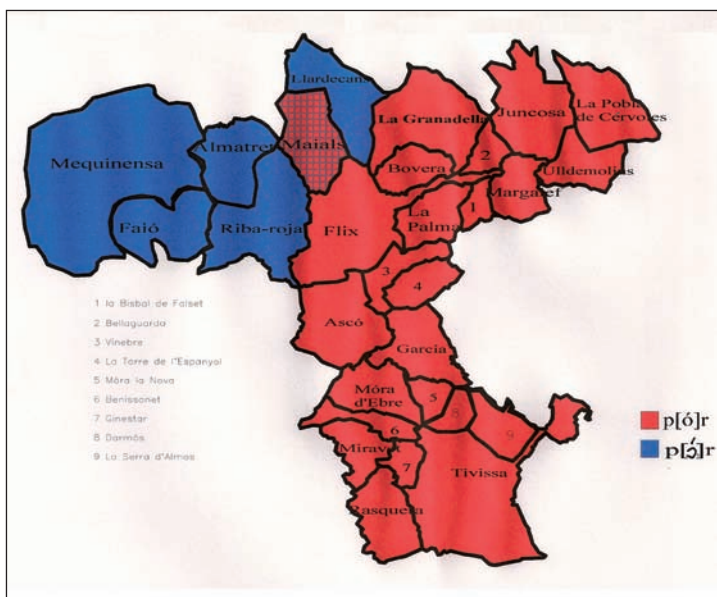

MAPA 3. Resultat de ĩ i Ē tòniques llatines.

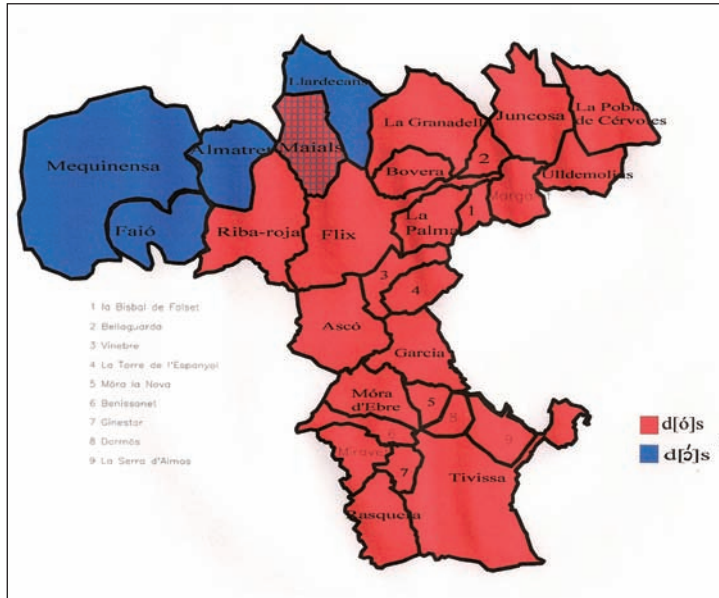

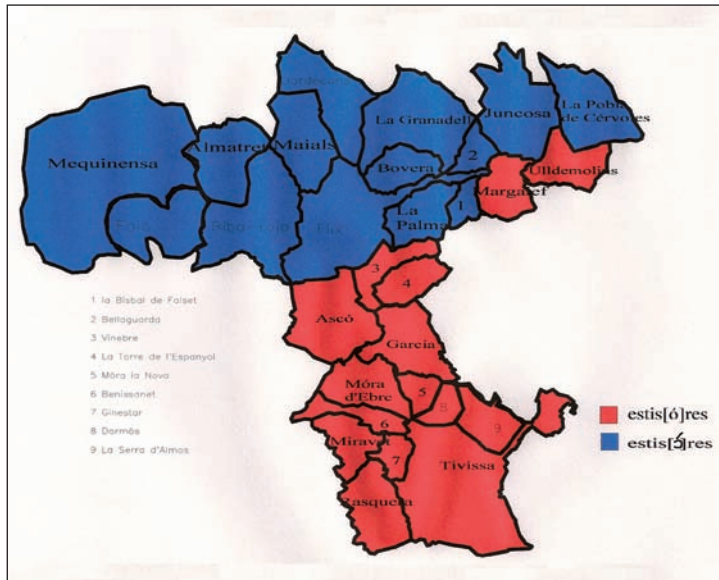
MAPA 4. El resultat de ě llatina.

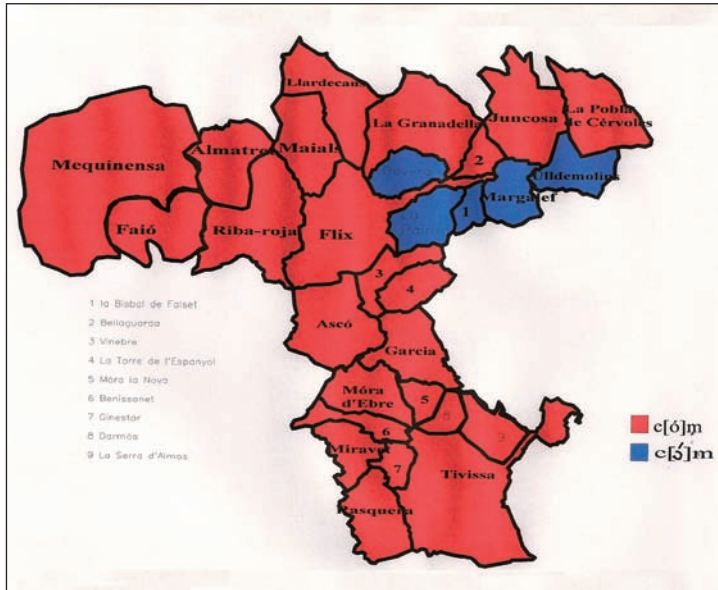
MAPA 5. El resultat de õ tònica llatina.

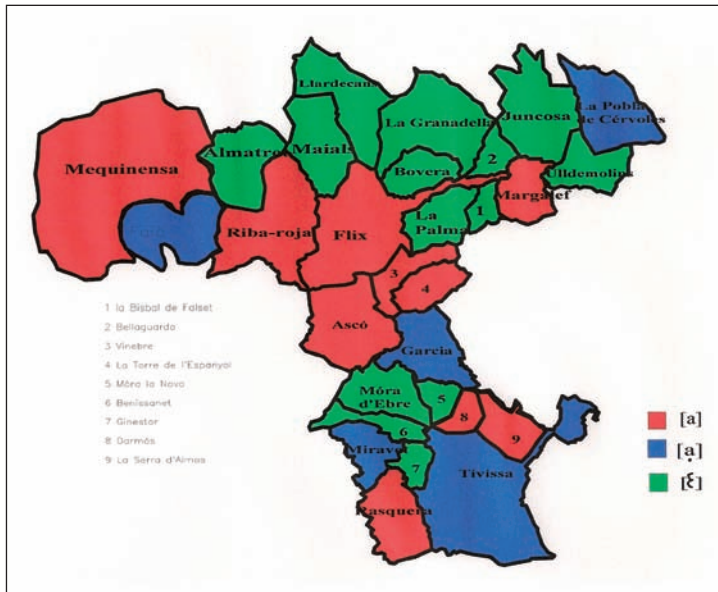
MAPA 6. El resultat de ü tònica llatina.

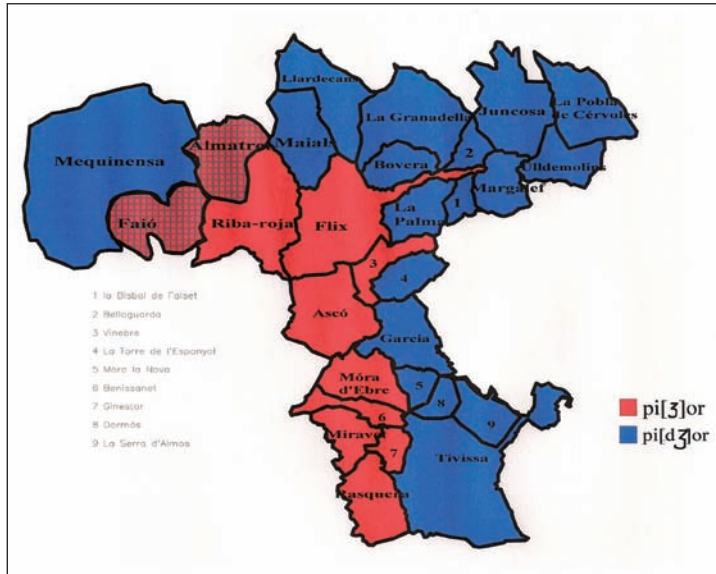
MAPA 7. El resultat de õ tònica llatina + líquida

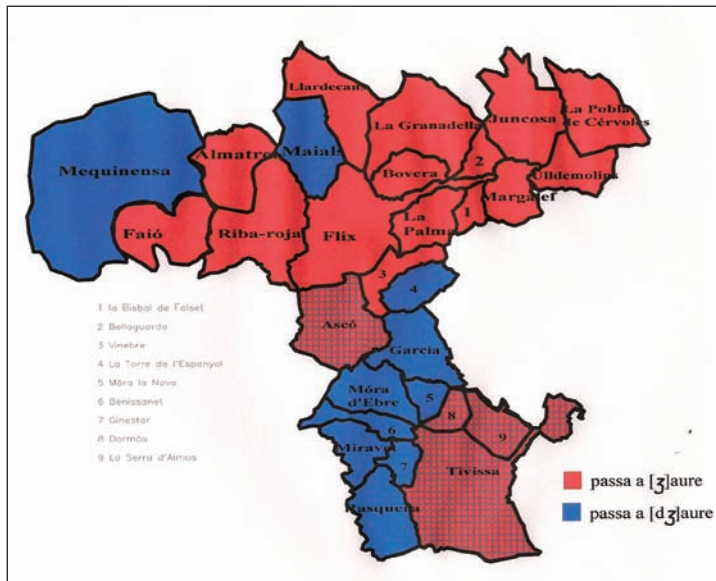
MAPA 8. Com.

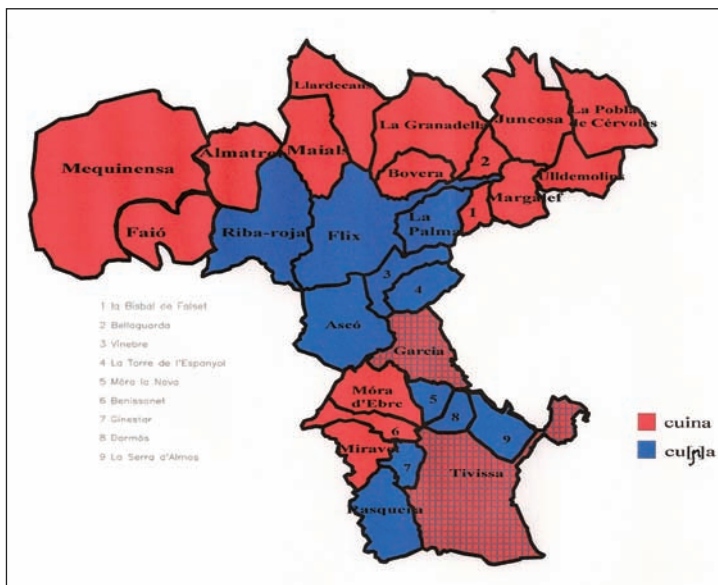
MAPA 9. La vocal medial en posició final.

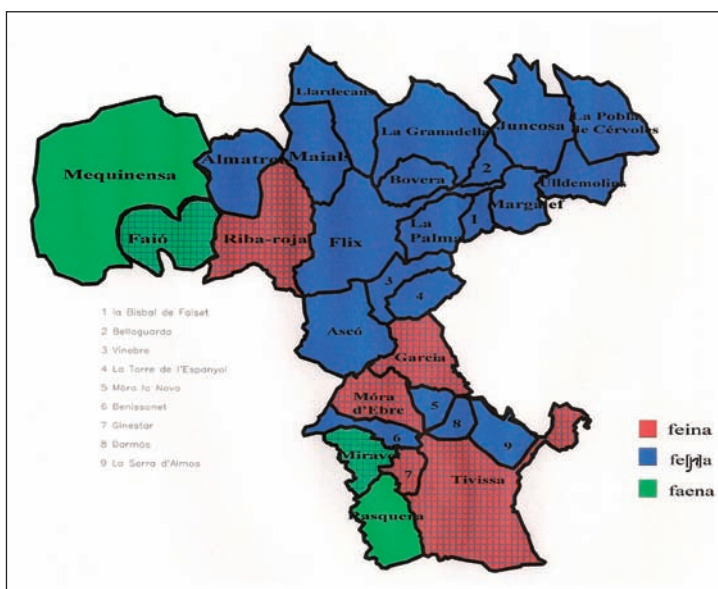
MAPA 10. La prepalatal procedent dels grups llatins -DJ- i -J-.

MAPA 11. La prepalatal en posició inicial precedida de mot acabat en vocal.

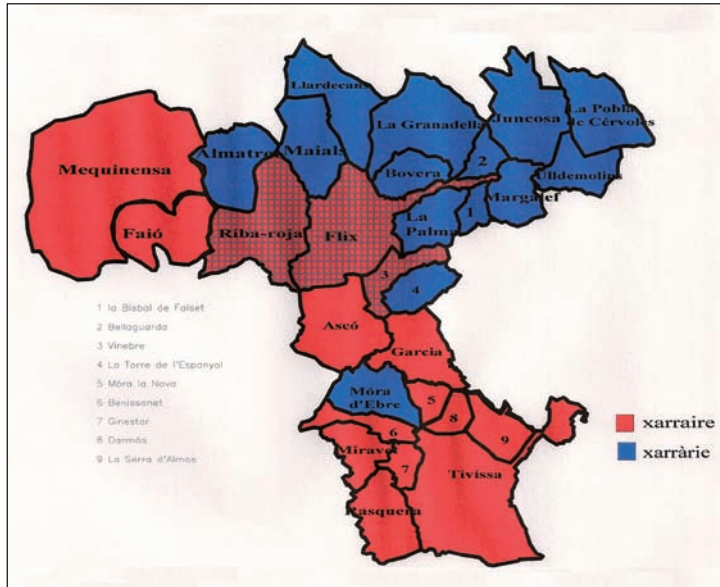

MAPA 12. La palatalització de nasal precedida de semivocal palatal.

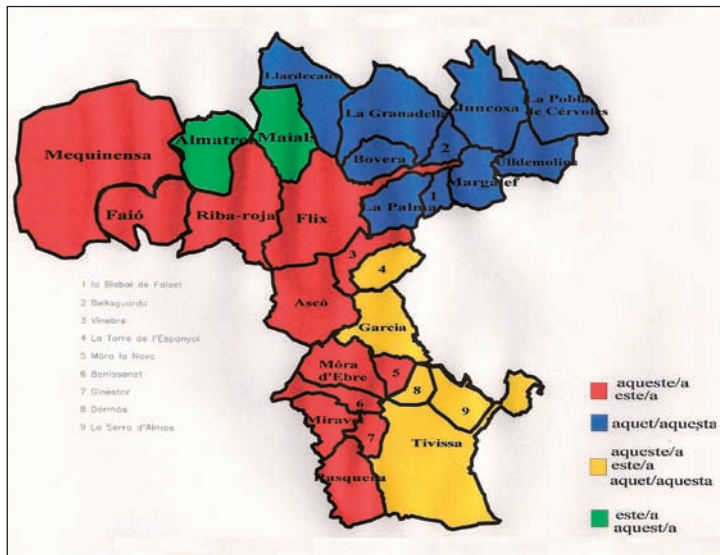

MAPA 13. La palatalització de nasal precedida de semivocal palatal.

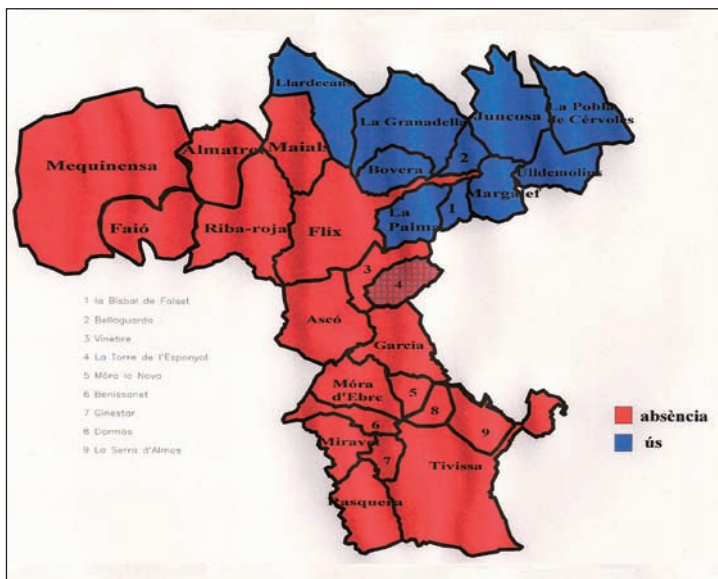

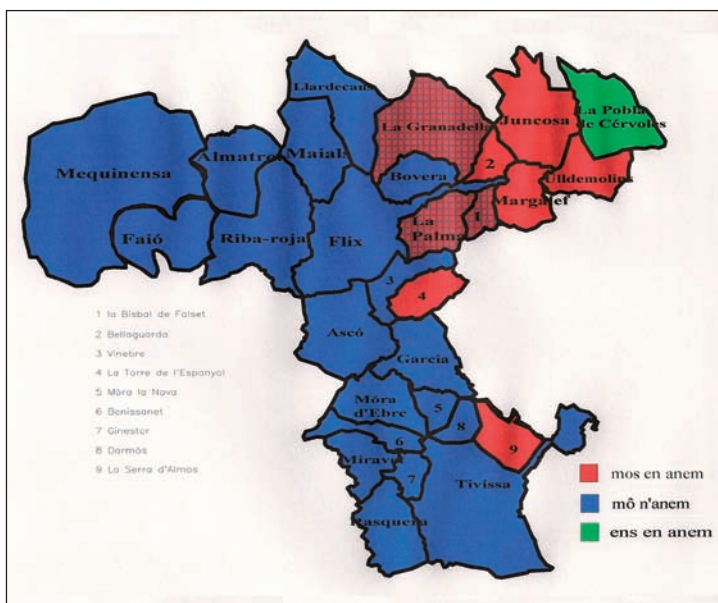
MAPA 14. La terminació *-aire*.

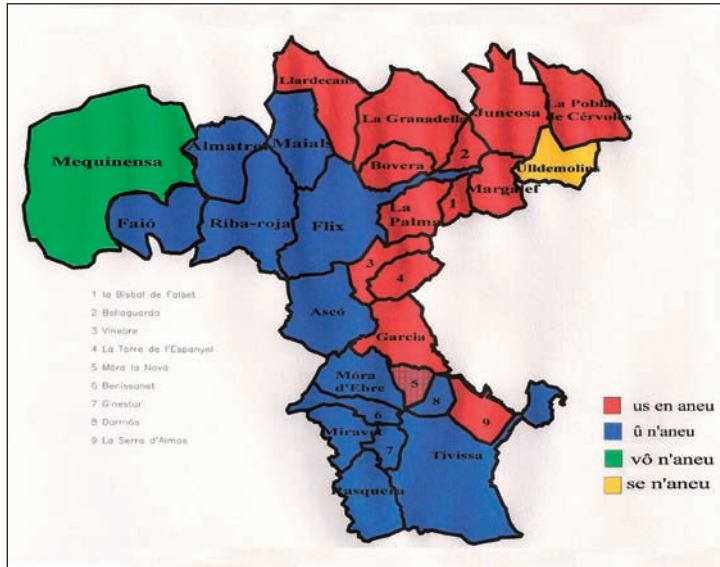
MAPA 15. El demostratiu de proximitat.

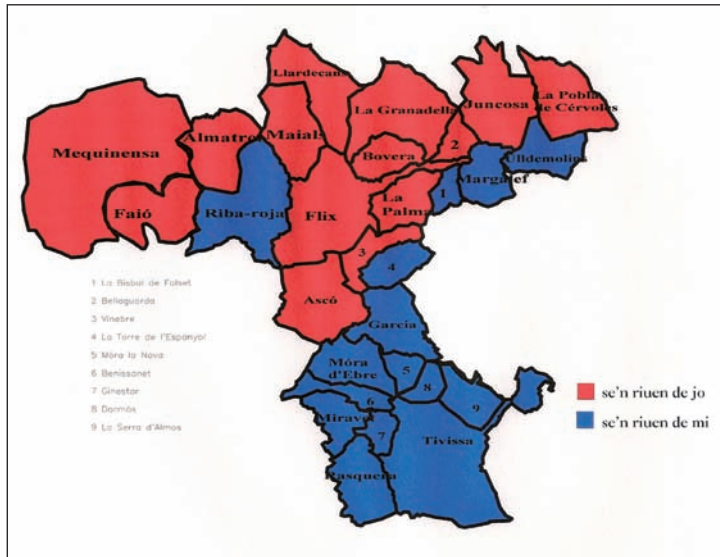
MAPA 16. L'article personal davant d'antroponòm masculí.

MAPA 17. La combinació pronominal *ens* + *en*.

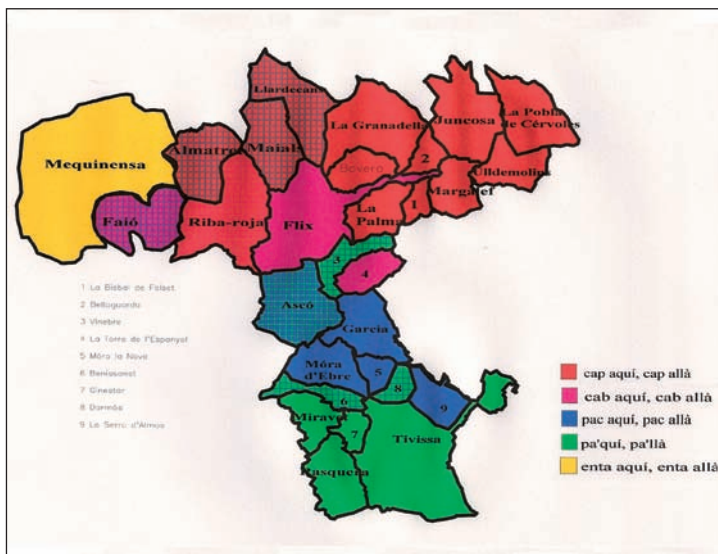

MAPA 18. La combinació pronominal *us + en*.

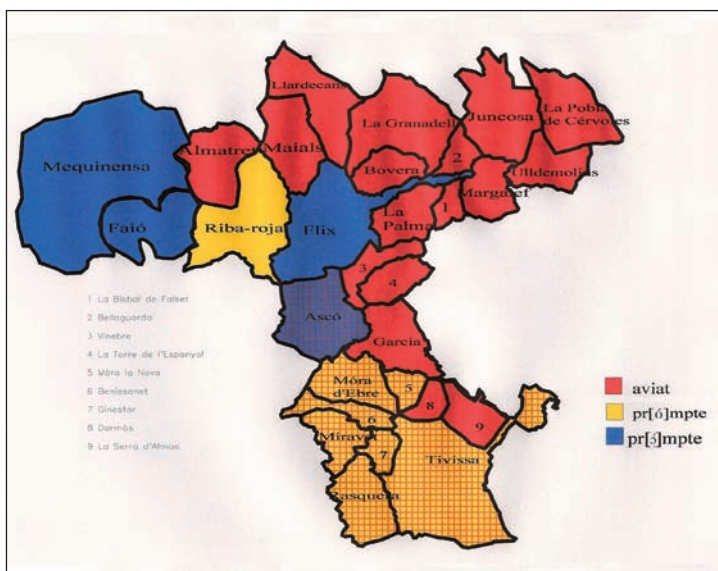

MAPA 19. El *jo* com a complement oblic.

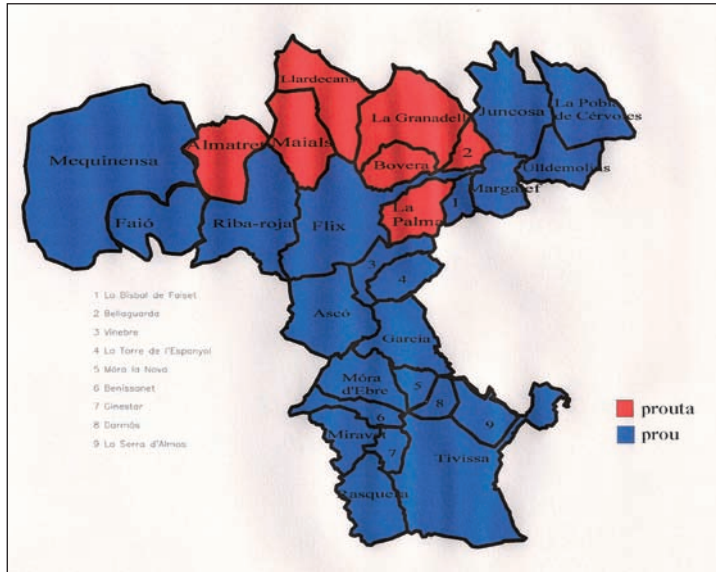

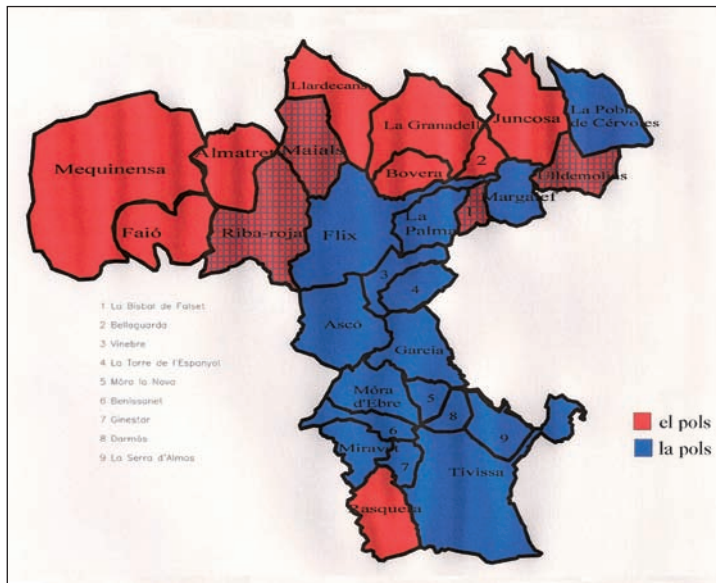
MAPA 20. Cap aquí, cap allà.

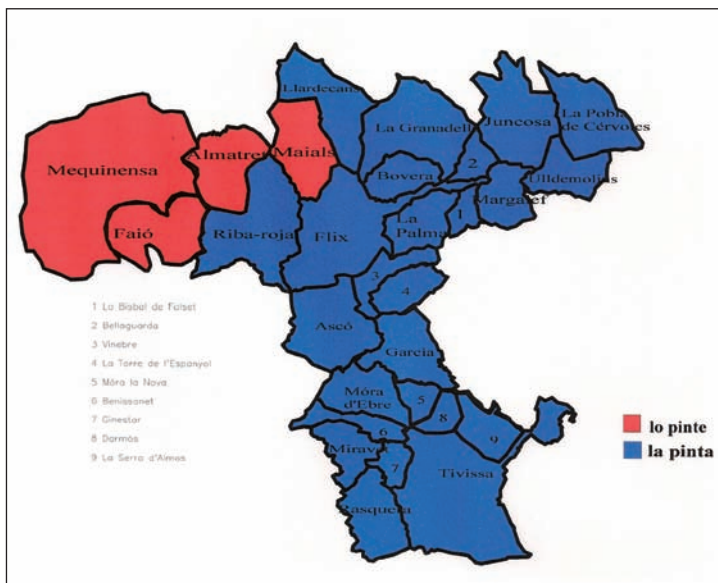
MAPA 21. L'adverbi de temps *prompte*.

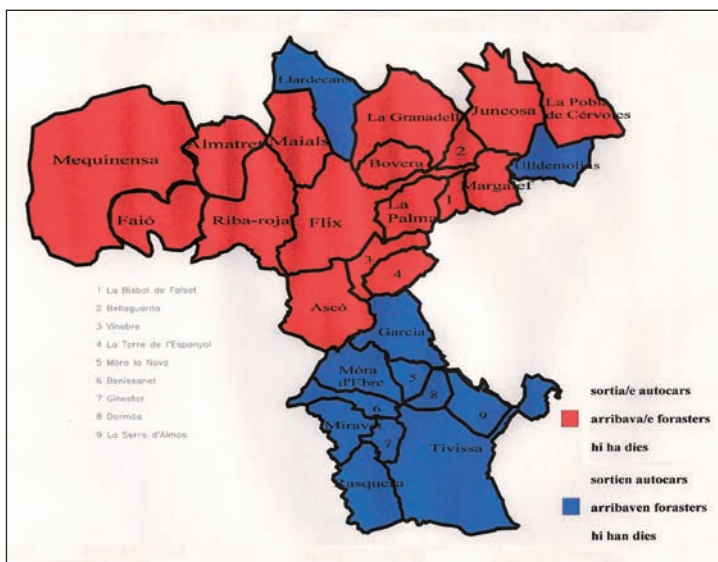
MAPA 22. L'indefinit prou en femení.

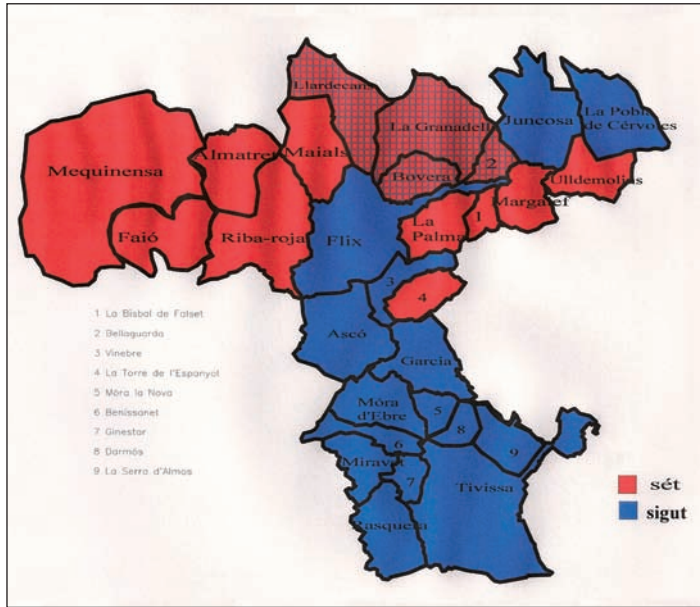
MAPA 23. El substantiu pols.

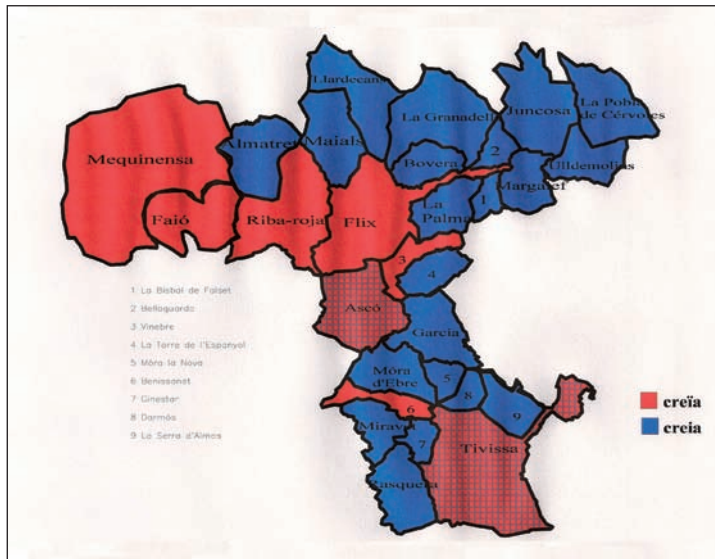
MAPA 24. El gènere del substantiu *pinta*.

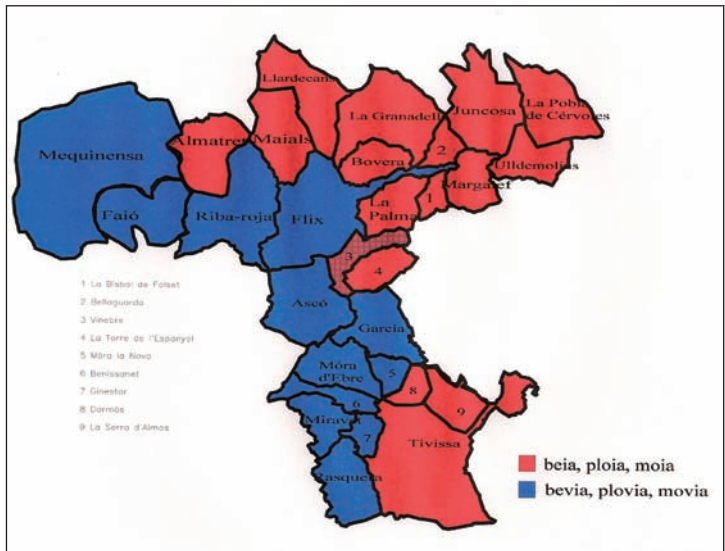
MAPA 25. La concordança en construccions esdevenimentals.

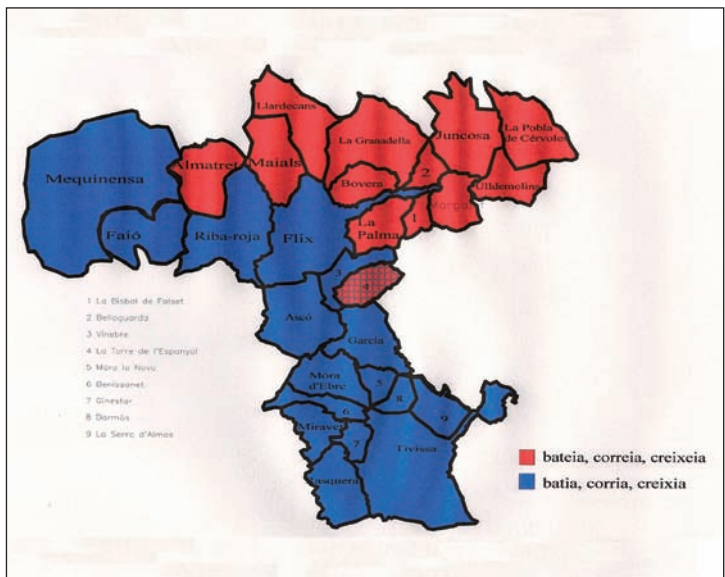
MAPA 26. El participi del verb ser.

MAPA 27. Els verbs de tipus fort de la segona conjugació.

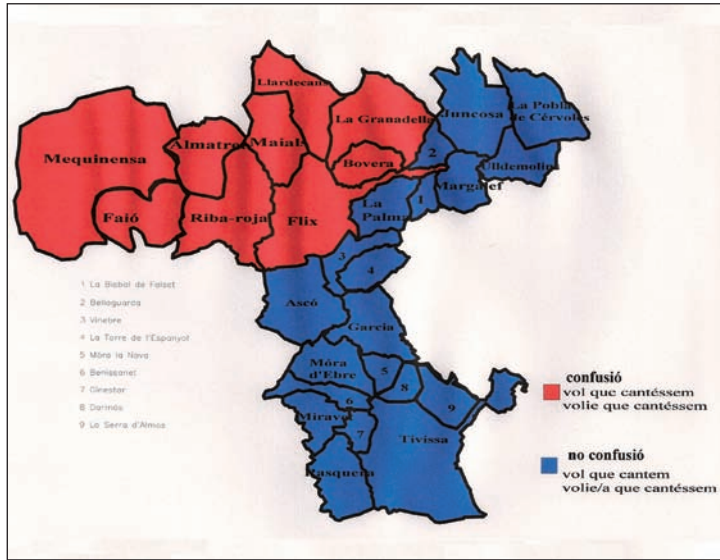

MAPA 28. L'imperfet de *beure*, *ploure* i *moure*.

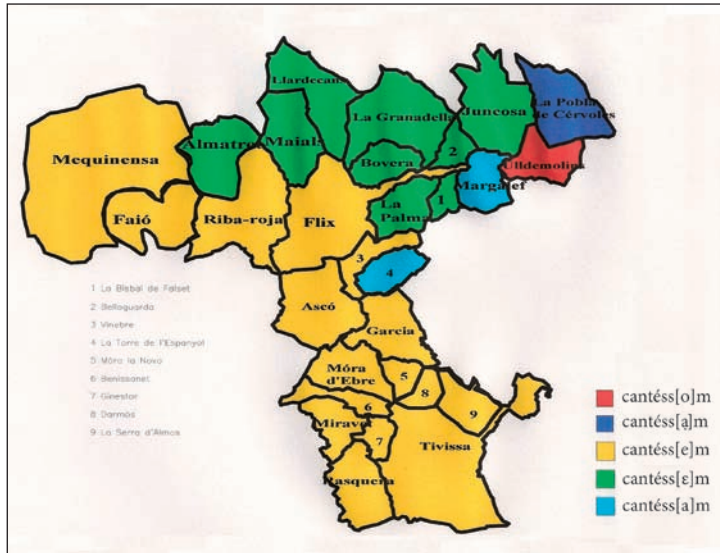

MAPA 29. L'imperfet de *batre*, *córrer* i *créixer*.

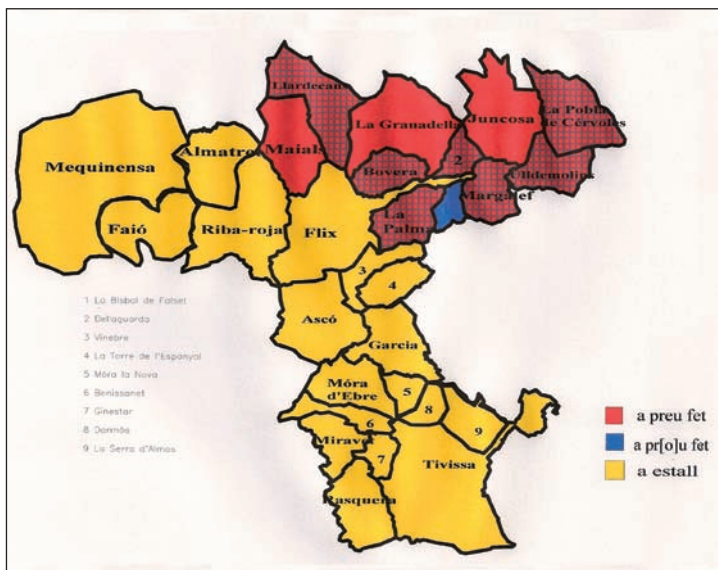

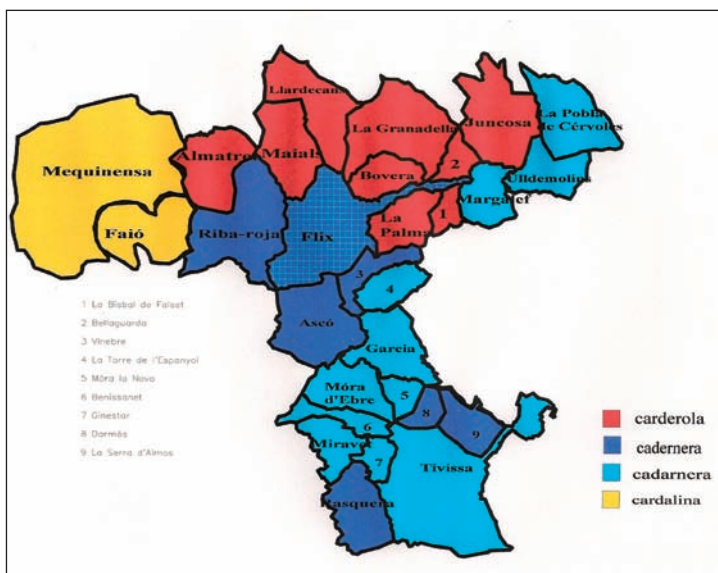
MAPA 30. La confusió entre la quarta i la cinquena persona del present i l'imperfet de subjuntiu.

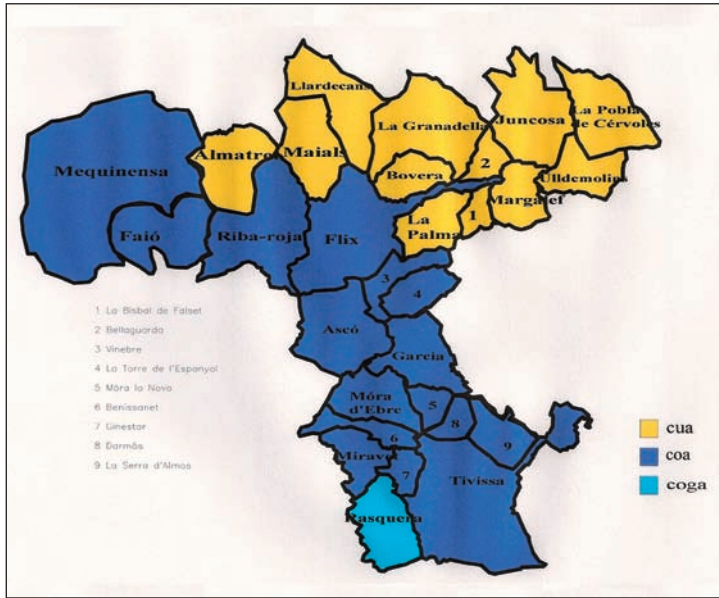
MAPA 31. La vocal desinencial a l'imperfet de subjuntiu.

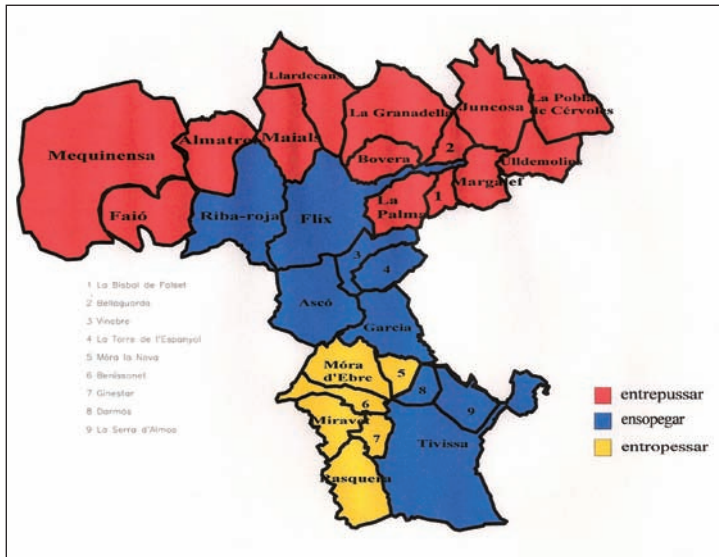
MAPA 32. Anar a preu fet.

MAPA 33. Carderola.

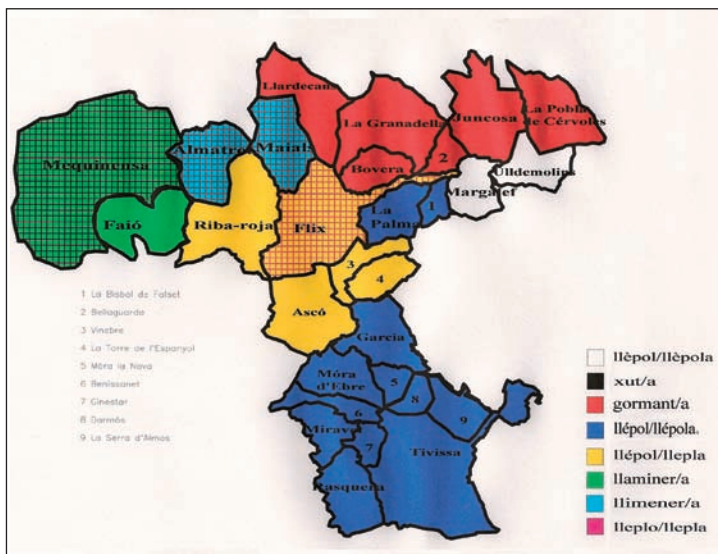

MAPA 34. Cua.

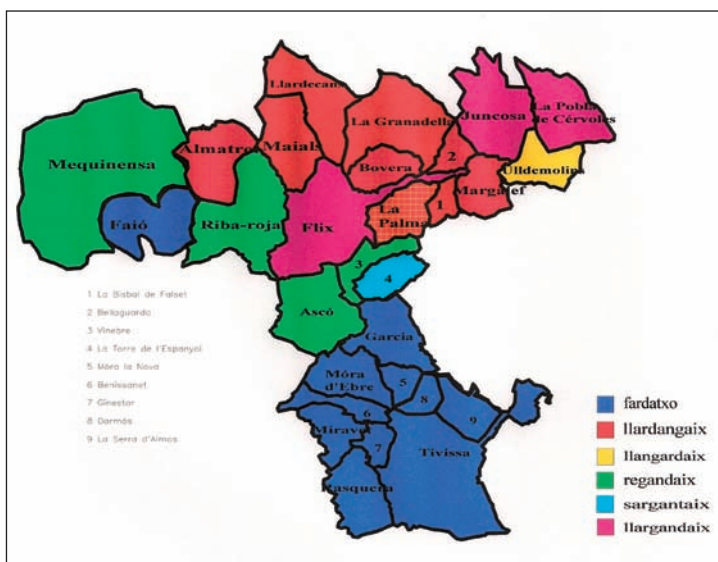

MAPA 35. Ensopegar.

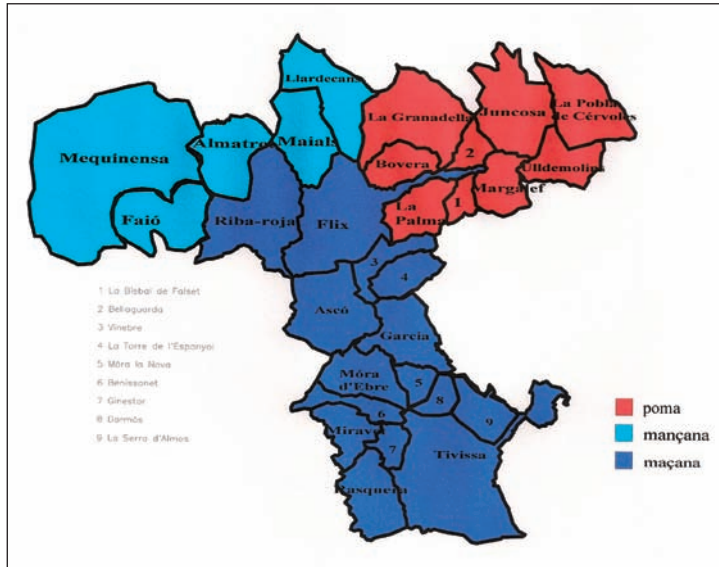

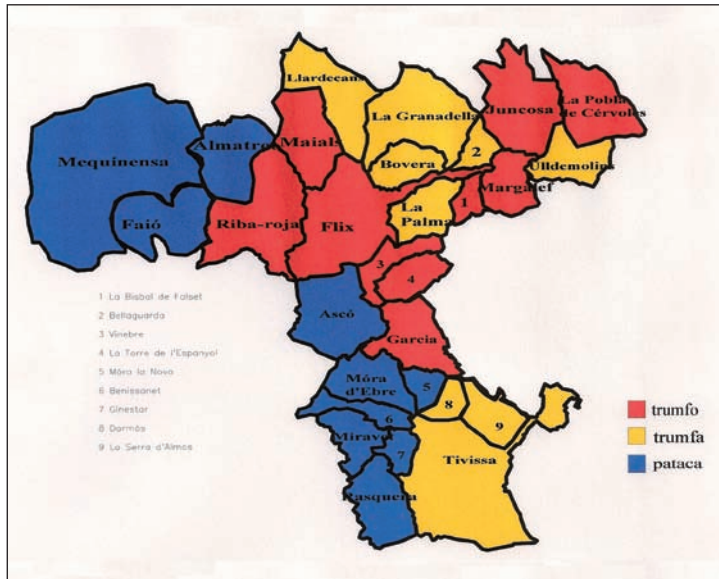
MAPA 36. *Llaminer/a.*

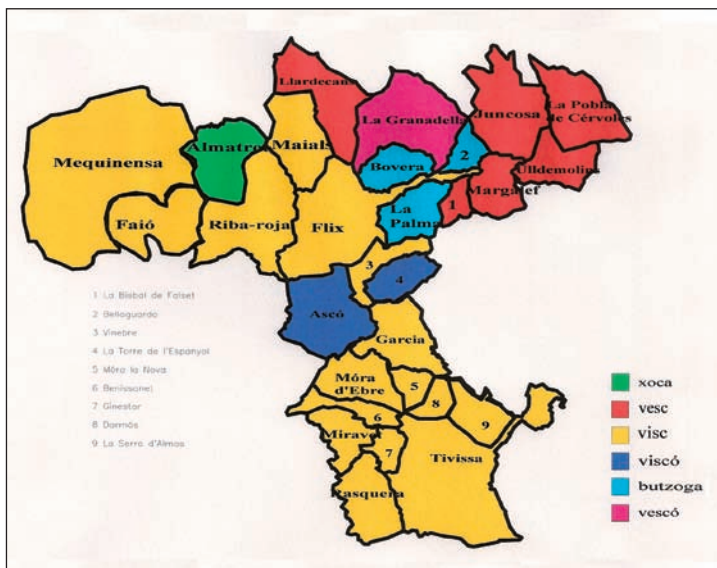
MAPA 37. *Llangardaix.*

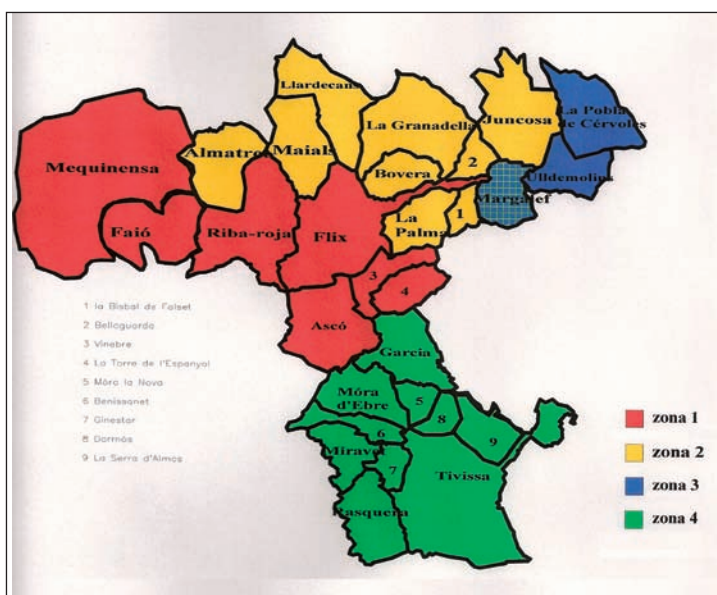
MAPA 38. Poma.

MAPA 39. Patata.

MAPA 40. Vesc.

MAPA 41. Divisió en zones.